Gertrud Lundström.

FÖR
TRO OCH BEKÄNNELSE

INLÄGG I ALLAS VÅR VIKTIGASTE ANGELÄGENHET

UTGIFNA AF

E. LAURELL

Pastor emeritus

HÄFTET 1

STOCKHOLM

NYA TRYCKERIBOLAGET 1923.

INNEHÅLL.

Till eftertanke och uppbyggelse.

Människans uppgift.

Detta är evigt lif att de känna dig, den ende sanne Guden, och den du har sändt, Jesus Kristus. Joh. 17: 3.

Till evigt lif är människan skapad, och Gud har nedlagt i vårt väsen anläggningen därtill. Men lifvet är personligt. Hos Gud finnes det. Djupast i människan bor en längtan till honom, och ingen människa blir tillfredsställd, förrän hon lär i sanning känna honom. Det är den gudomliga kärlekens behof att uppenbara sig för oss. Och vår uppgift är att så akta på allt, hvari Gud uppenbarar sig, att vi finna honom, lära känna honom och bli med honom förenade både till hjärtelif och tänkande (Apg. 17: 27). Att känna Gud, som är kärleken, det är att lefva den heliga kärlekens lif. Att känna Guds tankar, det är att såsom tänkande människa vara upplyst och lefvande. I den mån man känner Gud, måste man tillbedja honom, och däraf lefver vår ande. Att känna Gud är lif och salighet. Men Kristus är Guds härlighets återsken och hans väsens afbild (Ebr. 1: 3). Den som ser honom, han ser Fadern (Joh. 14: 9). Den som känner honom, han känner Gud (Matt. 11: 27; Joh. 1: 18).

I aposteln Paulus hafva vi bilden af en man, som lärt känna Gud och som funnit sitt lifs uppgift. Då han fått möta Kristus och intrycket af Frälsarens person så genomträngde honom, att han måste tro och låta sig behärskas af den han

nu älskade och tillbad, då blef han en frigjord man. Förut höll han sig till yttre lag, i hvars iakttagande han sökte sin rättfärdighet och frid. På den vägen blef han egenrättfärdig och självgod och i grunden icke tillfredsställd. Men sedan han i Kristus lärt känna det lif och den rättfärdighet, som vinnes i tron på honom, aktade han allt annat som ett intet emot denna kännedom. Ja, han räknade allt som skada och förlust, hvilket hindrade troslifvet i Kristus, hindrade honom att i tron tänka och handla som en Kristi lifegen. Och huru förunderligt stor var icke den uppgift, som aposteln nu fick och fullföljde, då han i tron fick tjäna honom, som älskat oss och gifvit sig ut för oss — honom som har all makt i himmelen och på jorden. Själf lycklig, frigjord och i sin lifsgärning rik, kunde han manande säga till andra: »Varen mina efterföljare, såsom jag är Kristi (1 Kor. 11: 1).

Må hvar och en, som vill finna sin uppgift, hörsamma maningen att gå Kristi efterföljares väg. I många afseenden ser det nu förtvifladt ut i världen. Men Jesus säger till sina lärjungar och efterföljare: *Edra hjärtan vare icke oroliga. Tron på Gud och tron på mig.* Och om någon frågar, huru han skall lära känna Kristus och komma till rätt tro på honom, så kan han finna pålitligt svar af Jesu eget ord i Joh. 14: 21. Den som tager till hjärtat och låter sig ledas af det, som hvarje i grunden ärlig människa måste finna vara sanning och rätt i Jesu och hans apostlars ord, han kommer därmed in på sanningens och lifvets väg och finner i sin tid hela sanningen. Ja, Herren själf skall genom sin Ande uppenbara sig för honom, intaga honom i sin gemenskap och låta honom erfara sanningen af sitt löfte: *Den som förblifver i mig och jag i honom, han bär mycken frukt.*

Korsets rikedom.

Jag är korsfäst med Kristus, och nu lefver icke mer jag, utan Kristus lefver i mig; och det lif, som jag nu lefver i köttet, det lefver jag i tron på Guds Son, som har älskat mig och utgifvit sig själf för mig. Gal. 2: 20.

Vi kunna icke nog betänka, hvilka skatter tron på den korsfäste Frälsaren bär uti sig. Först och främst förlåtelse för synden med den frid, ur hvilken all sann glädje flödar. Men mycket i och jämte detta ligger däri, att vi hafva del i Kristi kors. Då kunna vi lefva i frihet inför lefvande Gud, njuta af hans nåd, njuta af hoppet om hans härlighet, af gemenskapen med de heliga, som i sanning fattat Kristus. Om vi gjorde oss reda härför på ett innerligt sätt, så skulle vi få erfara mycket, som nu är oss okändt.

Det följer alltid en stor gåfva af hvarje bekantskap med evangelium. Men särskildt borde vi sträcka oss efter att få del af det, som Paulus uttalar af sitt eget innersta: Jag är korsfäst med Kristus m. m. Kristi kärleksgärning åt världen, då han dog på korset, var något som alltid blef nytt i apostelns hjärta. Och däri var källan till att han kunde offra hela sitt lif i evangelii tjänst och göra det med glädje. Andra offer begär ej Gud af oss än dem, som vi göra med glädje och anse för en ära att få göra.

En djupt erfaren och upplyst författare säger: »Den himmelska visheten förmäler sig icke med själen i någon annan dess egenskap än den, som utgrönskar genom delaktigheten af Kristi död. Ingen undfår den ädla pärlan, innan han dött från fåfängligheten. Icke i den fördärfvade kroppen utan i den återuppväckta gudsbilden, som är den sanna kvinnosäden, tar Gud sin boning.» Och åter: »Om något vill hindra själen att gå ut ur fåfängligheten, det må vara hur skönt och härligt som helst i denna världen, så måste man akta detta

som ett intet och hellre umbära det än förlora den pärleväxt, som blommar fram ur Kristi späda mänsklighet uti oss, ur det hjärtelif, som spirar i himmelsk lekamlighet af honom.» Och C. H. Bergman säger i ett föredrag: »Allt som går förbi korset, om det också skulle synas oss enligt med Skriftens bokstaf, stannar i naturen utanför Guds rike.»

Hafva vi dött med honom, så skola vi ock lefva med honom; äro vi ståndaktiga, härda vi ut i lidandet, *så skola vi ock få regera med honom.* 2 Tim. 2: 11.

Främlingskapets sinne.

Vi hafva här ingen varaktig stad, utan vi söka efter den tillkommande. Ebr. 13: 14.

Vi måste komma ihåg, att främlingskapet i världen var något, som alltifrån begynnelsen utmärkte den kristna kyrkan eller församlingen. Vi minnas, huru aposteln Petrus adresserar sitt första bref till de förskingrade främlingar, som bodde här och där i de asiatiska församlingarna. I själfva verket har aldrig den kristna församlingen, för så vidt den varit en sann Jesu Kristi församling af på honom troende själar, kunnat vara annat än främlingar i denna värld. Deras främlingskap skall först upphöra, när Herren återkommer och blir uppenbar i sin härlighet, men till dess skola de icke känna sig hemma här.

Man kan ju tycka, att man har en fast grundad kyrka, som kan kallas ett andligt Jerusalem. Men vi finna, huru allt, som är genomträngdt af världens väsen, måste dela dess dom och undergång. Det är sant, i den kristna kyrkan finns en äkta beståndsdel, som ej kan gå under. *Dödsrikets portar skola icke blifva henne öfvermäktiga* (Matt. 16: 18). Men ej så i det yttre, hvarken med afseende på staterna eller de

kristna samfunden. Det fasta vi hafva är Herrens namn. *Herrens namn är ett fast slott, den rättfärdige löper dit och varder beskärmad.* Den personliga tron och förbindelsen med den himmelske Frälsaren är fast och varaktig, och däri måste vi alla dess mer söka vår tillflykt, när de yttre stöden börja vackla. Det är mycket, som vi då måste förlora, men det är tillfälle att vinna dess mer, om eljest det lefvande hopp, som besjälade de första kristna, finnes hos oss och något af det himmelska sinne, som vet, att en öfverflödande ersättning skall gifvas i det tillkommande lifvet och vid Herrens återkomst. Såsom det heter hos Roos*: »Där skall Guds Israel bo, nämligen i det nya Jerusalem; där skola vi hållas skadeslösa för våra ägodelar, vårt namn, ja, för vårt lif, om det blifvit oss våldsamt ifråntaget, ja, varda öfversvinneligen tröstade.» Det fläktar litet af urgammal kristendom i sådana bekännelseord. Men de äro ej föråldrade utan böra skrifvas i våra hjärtan i dessa tider, då det gäller att vara väpnad med ett himmelskt sinne, ett hopp som ej kommer på skam.

Stora hus skola ramla, som ej äro byggda på hälleberget. O, om vi tänkte på, huru litet som är byggdt på hälleberget både i de världsliga samhällena och i kyrkan till det yttre! Hvilket stort fall skall det icke blifva. Uppenbarelseboken talar därom. Det är något, som är godt och behöfligt att vi sätta oss in i. Det påminner om nödvändigheten att se den närvarande världen sådan den är. Och detta äfven till dess bästa sidor, såsom fosterlandet, egna kyrkosamfund o. s. v. det ena med det andra såsom något eget. Det skall alltsammans bli uppenbaradt till sin sanna beskaffenhet i de fruktansvärda skakningar, med hvilka denna tidsålder skall sluta, då slagregnet faller och floderna komma och vinden blåser, så att allt faller, som ej är byggdt på den fasta grunden. Detta är något vi borde göra oss förtrogna med. Det är verkligen visst.

* Jfr Roos' aftonbetr. för 17 juli.

Visserligen skall detta ske i sin mån i smått, när människan lämnar denna världen, men man måste äfven se det i stort för att bli utrustad med det himmelska sinne, som bör utmärka alla kristna, och efterkomma Jesu ord att ej blott höra utan ock göra (Matt. 7: 24—27). Hur skall man efterkomma den maning, som ligger i vårt textord, om ej genom att ingå i det främlingskapets sinne, som där uttryckes, och detta med allvar och ej blott i stundens välmening. Vi ha att ingå i det sinne, den tro, som Herren genom sitt ord och sin helige Ande vill inplanta i våra hjärtan och det så, att vi i kraft däraf verkligen praktisera dem, om än i all svaghet. Då bygga äfven vi med våra små stenar på den stad, som är varaktig, och gifva ett litet bidrag till det nya Jerusalem, där Guds folk skall hafva sin eviga fristad.

Denna betraktelse är muntligen uttalad af Hofpred. C. H. Bergman vid en andaktsstund i hans hem. Jfr Till eftertanke och uppbyggelse, korta betraktelser utgifna af E. Laurell, häftet I, hvilket samtidigt med detta utgifves.

Bidrag till rätt uppfattning af Bibelns inspiration.

Genom alla strider om makt och njutningsmedel, all täflan om inflytande, har det blifvit ett sådant virrvarr i världen, sådana smärtsamma slitningar och en så skriande nöd, att man knappt kan förundra sig, då många tänka: »Det finnes ingen Gud.» Dock, i denna tanke är det största ofärnuft, det djupaste mörker. Gud lefver. Han har lämnat den till frihet skapade människan själfbestämningsrätt, men han omsluter allt med sin mestadels fördolda men stundom uppenbara styrelse och skall icke låta världen blifva herrelös. Mörkt har det blifvit, därigenom att människorna fattat kärlek till det, som tillhör mörkret. Men Gud har velat sända ljus i mörkret och lyfta oss upp ur vår förnedring och träldom in i det lif, som i allt står under vishetens ledning och som har ett härligt mål. Därför sände han sina profeter och gaf sitt ord i deras mun (5 Mos. 18: 18). Däri ligger nu räddningen att vi mottaga det ord, som de i hans namn talat till oss, såsom Guds ord (1 Tess. 2: 13). Gud är den lefvande, som ger lif åt alla och allt. Ett lägre lif skapar han efter ofri naturordning. Det personliga frihetslifvets eviga rikedom och sällhet måste mottagas efter eget hjärteval. Detta lif utgår från Gud genom ordet, i och genom hvilket Guds Ande verkar. Att höra, taga till hjärtat och lyda detta ord är för oss vägen till lif och frälsning. *Hören, så får eder själ lefva* (Jes. 55: 3).

Intet undergräfver djupare vårt väl och beröfvar oss på ett ödesdigrare sätt medlet till räddning, fotfästet i vår strid,

klippan, som är att bygga på, än detta att sanningens, uppenbarelsens ord göras till föremål för tvifvel. Till sist skall detta visa sig hafva varit själfva den ondes verk, hans som från begynnelsen tog tron ur människans hjärta för att kunna bringa henne på fall.

Huru hafva vi då att tänka om inspirationen och det gudingifna ordet? Vi ha först att besinna, att detta hör Guds rike till, som ingen ser utan att födas på nytt och den blott naturliga människan icke fattar. Utan erfarenhet af och blick för Guds andes verk skall den, som blott är kunnig på naturens lagar, om än begåfvad med stor skarpsinnighet, döma om inspirationen som den blinde om färgen (Joh. 3: 5; 1 Kor. 2: 14). Han må kunna utleta mycket, som hör till det periferiska, ja, däri äfven påvisa brister och i så mån tjäna sanningen, men till verkligt sakförstånd komma vi endast i den mån, som vi äro lärda af Gud. Därför äro äfven i föreliggande afseende sådana ord att väl beakta som Joh. 7: 17; 14: 21. De som icke på allvar gå denna väg att fullt lyda hvad Gud låter oss fatta som sanning och rätt och på så sätt visa sin kärlek till sanningen, sin hunger och törst efter rättfärdighet, skola aldrig blifva lärda af Gud och icke förstå Bibeln såsom Guds ord. Då de vilja reda sig med sin intelligens och sitt vetande utan att gifva Gud hans skapareära, komma de blott att tjäna honom, som vill hafva bort tron ur världen. Må vi därför gå till vårt ämne såsom de, hvilka vilja lära af Gud — såsom uppriktiga Guds ords lärjungar.

Om Johannes Döparen, hvilken utan gensägelse var en profet, heter det: »*Vid den tiden kom Guds ord,* Guds befallning, *till Johannes, Sakarias' son, i öknen.* »Icke på det mer eller mindre direkta sätt», säger C. H. Bergman, »hvarpå Gud i allmänhet har sin hand med i ledningen af människornas öden, blef Johannes ur sin ensliga tillbakadragenhet framförd i offentligheten. Icke heller var det blott på grund af en from böjelse, hvilken han efter eget bästa förstånd eller oförstånd tolkat såsom en maning af Herren, han uppträdde som botpredikant i Israel. Ett ord af Gud hade han förnummit i sin själ, och det med en visshet, som icke var mindre än någonsin den visshet kan vara, hvilken verkas af våra yttre örons förnimmelse.»*

Man har fattat inspirationen på ett mekaniskt sätt såsom ett förestafvande af ord och profeten såsom ett ofritt verktyg. I motsättning häremot har man å andra sidan förnekat all ingifvelse af tydliga ord och sökt fatta saken enligt det vanliga själslifvets lagar och rörelser »psykologiskt» såsom ett uppstigande af någon gudomlig tanke eller maning, som profeten dunkelt fattar och en exeget kan korrigera.

Det ena sättet att tänka saken så väl som det andra beror utan tvifvel på bristande andligt förstånd och brist på erfarenhet. Erfarenhet af, huru Gud kan tala till vårt inre, ligger icke så aflägset från en honom sökande själ, som många tänka. Och vi äga äfven ibland oss de, som kunna *vittna* därom, att de fått tydliga ord sig ingifna af Gud. Inspiration får i sin mån erfaras i hvarje kristens bönelif, som har någon djupare erfarenhet. Guds Ande, som väcker »outsägliga suckar» (Rom. 8: 27), samverkar i hjärtats innersta med den, som beder i tron. Därigenom kan bönen i anden gå vida utöfver mänskligt förstående. Det förnimmes såsom något visst, men kan ofta icke klädas i ord. Det är ett löfte om, ja, såsom en handpenning på något härligt, som en gång skall ägas och, då äfven tankelifvet får sin evighetsfulländning, klart fattas. En annan gång får den bedjande mottaga svar af Gud i uttryckliga ord.

Profetian ansluter sig till det lefvande lifvet. Då David af Andens ingifvelse profeterade om Kristus, knöto sig de af David uttalade, inspirerade orden till något i hans eget lif och erfarenhet, men i bilden däraf skådade han, hvad som hade sin fulla motsvarighet endast i den fullkomligt rätt-

* Kristliga Föredrag af C. H. Bergman, s. 50.

färdiges lif och lidande. Guds Ande beröfvar ingen hans frihet. Alldeles tvärtom (2 Kor. 3: 17). I djupaste personliga frihet ställer sig den, som kallas till profet, i Guds Andes tjänst, och han utöfvar sitt profetiska ämbete, utan att hans personlighet på något sätt kränkes. Han får begagna sina själsgåfvor, hvilka förhöjas och förädlas under Andens inflytande. Detta gör, att periferiska, oväsentliga brister, t. ex. oväsentliga minnesfel, kunna förekomma. Äfven kan ett summariskt meddelande göras utan matematisk noggrannhet. Men Gud sörjer för, att det, som han vill hafva uppenbaradt, också blir uttaladt. Förstode man inspirationen, skulle man icke komma med sådana »bevis» att Skriften icke är sanning, som ofta anföras.

Såsom ett bevis att en profetia är af Gud ingifven, fäster bibeln själf uppmärksamheten på, att det går i fullbordan, som ingen människa kunnat veta på förhand och ofta på sätt, som ingen kunnat vänta. Hvilket fält har man icke här för trosstärkande betraktelser, om man eljest har tro. Ett enda exempel: huru profetian om Kristi födelse gick i uppfyllelse. »Josefs och Marias resa till Betlehem föranleddes af den skattskrifning, som kejsar Augustus anbefallt öfver hela det romerska riket. Det var således en världsligt tillfällig omständighet, som här måste blifva en orsak därtill, att — alldeles utan människors afsikt eller vetskap och i strid mot hvad sannolikt var — den profetian blef uppfylld, som sade, att Kristus skulle födas i Betlehem. Men huru måste vi icke i ett sådant sammanträffande se ett underbart och trosstärkande prof på den allmakt, hvarmed Gud, utan att upphäfva eller inskränka den mänskliga friheten, omsluter hela denna rörliga frihetsvärld, så att han icke blott leder sitt rikes utveckling på jorden utan äfven håller i sin hand världshistoriens och människolifvets alla trådar, för att på den bestämda punkten låta de yttre världshändelserna tjäna Guds rike. Och har planlösheten, tomheten, virrvarret i världen och i vårt eget

jordiska lif jämte bortkommenheten från inre sanning och tro blifvit oss tröstlöst och tryckande — såsom det ovillkorligen blifver för hvar och en, som älskar sanningen och behöfver ett mål för sitt lif — o, knytom då bandet i tron med den högre, osynliga och dock oss så nära komna värld, som heter Guds rike, kring hvilken såsom medelpunkt de enskilda människolifvens små världar så väl som världsrikenas världar kretsa i mindre eller större eller oerhördt stora kretsbanor. Visserligen skola vi icke heller då kunna med vårt förstånd genomskåda det stora, oändliga sammanhanget, men vi skola äga, hvad mera är och vi bättre behöfva: förvissning därom att det finnes detta sammanhang, och att det alltsammans står till vår tjänst, för så vidt vi själfva stå till Guds tjänst och bära hans rike uti oss genom tron. Delaktiga af medelpunktslifvet lyftas vi då invärtes upp ur den träldom under fåfängligheten, i hvilken människans lif på omkretsen suckar, och undfå i oss själfva underpanten på den fullkomliga förlossningen därifrån. Och detta är ära och frihet, detta är frälsning och salighet.»* Frågar man, huru komma dit, så svaras: »Hören, så får eder själ lefva.»

Profetians Ande begagnar icke blott ord utan syner och symboliska bilder, ja, äfven poetisk omklädnad. Och stycken finnas i vår bibel, där djup insikt i och blick för Guds Andes sätt att tala kräfves för att kunna förstå. Då vore det ett bevis på vett, om man såsom Luther toge af sin hatt i stället för att sätta sig till domare öfver hvad man alls icke fattar. På den vägen kunde man bli en lärjunge i Guds vishets skola och en gång få fröjda sig i ljuset af det, som man i sin blindhet kanske ringaktat.

Den, som i innerligt trosbegär, verkligt om än kämpande mot svaghet, indricker Bibelns ord i sin själ såsom Guds ord, får erfara dess kraft till salig vederkvickelse, och med Guds

* Jesu Kristi födelse, dess betydelse och innebörd af C. H. Bergman, sid. 32 f.

makt når han fram till en evighetsvisshet, som är fastare än berg. Då Guds Ande låter ljus gå upp för det inre ögat, låter en kämpande själ erfara själfva den eviga verkligheten och något af den heliga makt, för hvilken allt måste vika, då är Guds rikes seger redan för handen. Men hinder finnas för tron, hvilka måste öfvervinnas. Sådana framalstras nu på tänkandets område äfven af en teologi, som är mera ytligt kritisk än i djupare sanningskärlek forskande. Och många äro alltför ifriga att till menige man, ja, äfven bland barnen, sprida så kallade forskningsresultat, med mera sanning kallade hypoteser, hvilka förträffligt tjäna till afvärjande själfförsvar, då någon för själens räddning med bibelordets myndighet manas till bättring och tro. På detta sätt hotar vårt folks skada att blifva i stort sedt obotlig, och själavård blir en svår uppgift. Dock, den som får sitt gudsbehof uppväckt, så att han icke längre kan lefva utan det lif och den frid, för hvilket han är skapad, måste lära sig att gå fram trots och tvärtemot en tvifveldränkt tidsandas alla inkast.

Det egentliga, verkliga hindret för tro är världskärlek, som man icke vill offra, själfgodhet och synd, som man icke vill såsom sådan erkänna och döma. Profetens ord står fast: »Det är edra synder, som skilja eder och eder Gud ifrån hvarandra» (Jes. 59: 2). Då Guds Ande får genom ordet verka sitt verk i ett hjärta, då födes tron. Men *det* sinne, med hvilket Guds Ande icke förenar sig, gör tron omöjlig. Djupast sitter själfvet och det egna: egen ära, egennytta m. m., som icke af hjärtats grund ger Gud hans skapareära, men rör sig äfven i andliga kläder och därmed bedrager sig själf och andra. Att grof själfviskhet och köttslig orenhet utestänga den Ande, som föder tro, det är uppenbart. Men det som djupast och finast hindrar tron, sitter i den världsbildade, världsligt förfinade människans raffinerade själfgodhet. Den bättring, som är vägen till tro, måste bilda en djupt ödmjuk, från allt själfväsende renad ande. Ja, endast en jungfrulig

ande lär i sanning tjäna honom, som föddes af en jungfru, och i honom Gud. Nutida intelligens ser ofta ned på Herrens apostlar såsom på okunniga fårhufvuden och menar sig kunna bestämma gränsen för hvad han själf kunnat både förstå och förmå. Men det finnes andra vägar till insikt än de lärdes volymer*, som för öfvrigt behöfva synas i sömmarna. Och med nit säger Herren själf: *Jag prisar dig, Fader, himmelens och jordens Herre, att du har dolt detta för visa och kloka,* för alla själfkloka, *men uppenbarat det för de enfaldiga.* Matt. 11: 25.

Men om nu i profeternas och apostlarnas ord kan påvisas felaktigheter och brister, om än blott i det oväsentliga, på grund af deras mänskliga begränsning, hur skall man då kunna lita till deras ord såsom till Guds ord? Lika visst som Gud kunde så ingifva profeten, hvad han skulle tala, att han visste detta vara af Gud, lika visst kan Gud låta den, som med sökande sanningskärlek hör och betraktar det profetiska och apostoliska ordet, förnimma, att Gud däri talar till honom. Genom ett ord, som Anden har ingifvit, talar han, Guds Ande, fortfarande till den som har öra för hans röst. Då någon så fått intryck af och mottagit ett ord såsom Guds ord, så är det olydnad och otrohet att icke fasthålla detta såsom af Gud gifvet. Och blifver man därvid, så bildar detta ord ett sanningens fäste i själen, och därtill knyta sig sanning efter sanning. Men det, som är af en motsatt ande, får icke ingång. Så bevaras man och tillväxer i sanningen. På motsvarande sätt drar otrons ande in under sin makt dem, som på en punkt gifvit den afgjordt rum. Och inför Kristi födelses under skiljas vägarna.

Den som lyder, hvad han icke behöfver betvifla vara sanning och rätt af Gud, får steg för steg allt finare öra för hvad Gud talar i samvetet och i Andens ord. Den som handlar efter den sanning han känner och så »gör sanningen», han kommer

* Jfr Kristliga föredrag af C. H. Bergman sid. 213—221, 247 ff.

till allt fullare ljus och lär sig urskilja Guds ord från det, som är af människan. Gå vi blott med allvar i Guds skola och icke inbilla oss, att vi med vår lärdom och intelligens kunna reda oss ett enda steg utan honom på det inre lifvets och ljusets väg, så blifva vi lärda af Gud. Men den självkloke får nöja sig med sin egen klokhet.

De, som äro barn af denna tidens ande, kunna och vilja icke tro på verkliga under. Och hvad man synnerligen söker bortförklara är det centrala undret af Kristi öfvernaturliga födelse, hvarom alla apostlarna vittna, hvilket vi finna, om vi eljest låta gälla hvad de verkligen sagt och sålunda tro det vittnesbörd, hvilket Gud gifvit om sin Son (1 Joh. 5: 9).

I häftet »Jesu Kristi födelse, dess betydelse och innebörd» talar C. H. Bergman nästan i hvarje föredrag därom att på sitt eget hjärta få erfara kraften af Kristi födelse — att med lefvande tro och inre förvissning lära känna, hvad oss i Kristus, Guds Son, är gifvet — att så få erfara strålarna af detta glädjebud, att man verkligen kan tillbedja inför frälsarebarnets krubba och i sitt inre får genomlefva de heliga tilldragelserna. Den som kände Carl Bergman och hans sanningstrohet, kan icke betvifla, att han talade i anknytning till egen erfarenhet. Ett vittnesbörd om, hvad Gud gifvit honom, låg äfven i det sätt, hvarpå han på sin dödsbädd uttalade Herrens ord: *Himmel och jord skola förgås, men mina ord skola icke förgås.* I den ande, med hvilken orden uttalades, var såsom en evighetens makt.* Jag kan icke uttrycka, huru det förekommer mig, då man med närsynt förstånd och ytligt naturvetande tilltror sig kunna mästra och bortförklara det vittnesbörd om Jesu person, ord och gärningar, som Gud låtit utgå till världens frälsning. Men sanningens barn gifva sanningen rätt. Och den, som fått hjärtat öppet för det lif, som är världens ljus, han får äfven förmåga att se och bedöma vittnesbörden i skapelsen och historien.

* Se förordet till Skriftetal af C. H. Bergman.

Förmåga att tro bibelns inspiration beror väsentligen på förmågan att tro verkliga under. Huru man skall komma till inre visshet om det under, som kom Jesu moder att uttala sin oförlikneliga lofsång, det under, som kom änglavärlden att utbrista i ett lof, hvilket i julnatten fick ljuda ut öfver Betlehems ängder, därom talar C. H. Bergman på flera ställen i nyssnämnda häfte. Detta är ett Guds verk, men det beror dock på människans förhållande, om det kommer till stånd hos henne. Det är i analogi med själfva mandomsanammelsens under* ett tvåfaldigt verk af Gud. Det ena är fördoldt i den mänskliga utvecklingen under människans egna åtgöranden. Därigenom blir hon i behof af och öppen för Guds gåfva. Det andra är ett uppenbart Guds verk, som omedelbart ingriper med öfvernaturlig makt, en nådens skapelse, genom hvilken människan blir ett ljusets barn, som i sanning känner sin Frälsare. Och människans uppgift kan sammanfattas i detta, att efter den förmåga, till hvilken hon steg för steg kommer, *göra Fadrens vilja* »i ödmjuk lydnad och bidande tro», »genom noggrann samvetslydnad», »genom inåtvändelse», »genom aktgifvande på Guds i ordet uppenbarade vägar». Så lär hon sig vandra i sanningens ljus inför Gud. Och det första kännetecknet på det vett och vetande, som hon därunder fått, är den ödmjukhet, som höfves den skapade varelsen inför sin Skapare, syndaren inför sin Frälsare.

Vägen till tro och därtill att få vårt hus byggdt på hälleberget är icke fördold. Saliga de, som gå denna väg. De få en viktig uppgift: att stärka sina bröder i denna tid.

Vi äro komna in i pröfvande och svåra tider (2 Tim. 3: 1), men i och genom Jesus känna vi vår Fader i himmelen, som är fullkomlig i makt och kärlek. Må vi blott hålla hans uppenbarelse helig, hålla heligt hvad han i sitt namn talar till oss. Så långt detta sker, skall hans rike komma med

* Jfr Jesu Kristi födelse af C. H. Bergman, sid. 20.

rättfärdighet och frid, så att bedröfvelsen vändes i fröjd (Luk. 11: 2).

Väl den, som i ditt ord dig finner,
Min Frälsare, min Gud, mitt allt!
Dig hör, dig ser han; hjärtat brinner
Och älskar hvad du anbefallt.
Sin lust beställsamt världen bjuder
Med eld, som i dess ådror sjuder,
Han afskyr, han föraktar den.
En himmel redan här på jorden
Är i de sälla, dyra orden,
Som du oss sagt och säger än.

Må dåren sina lustar höra
Och offra dem sin korta dag;
Åt dem han lånar ej sitt öra
Men åt sin Herres välbehag.
Han är min lust och all min ära,
Ifrån hans läppar vill jag lära
Min lefnads lycka, själens ro.
Hans ord var all min tröst i nöden;
Det är mitt fäste in i döden
Och grunden för all salig tro.

Ur kristnas lif.

Blefve man rätt medveten om, hvad kristendom i sin sanning är och förmår, så behöfde man icke vara oviss om vägen till upprättelse både för den enskilde och samhället. Hvarje bidrag därtill, att sådant medvetande väckes, är af väsentlig betydelse. Redan det att få se förverkligadt ett enda drag af äkta kristendom verkar öfvertygande. Än mer om man får förmånen att lära känna en mogen kristen och förstå hvad han fått verka.

Sådana kristna hafva icke heller i vår tid och i vårt land saknats, hvilkas troslif varit fördoldt med Kristus i Gud och hvilka med frukten af sitt lifs gärning äro inbärgade i Guds rike. Det är godt, då, så vidt det kan ske, sådana personer blifva kända i hvad de varit inför Gud. Det länder Gud till ära och blir många sökande till hjälp, många fromma till hugnad, då det, som är ett Guds verk i svaga människor och genom dem, kommer fram i ljuset. Men sanningskärlek kräfves för att ge en trogen bild, så att det som är af Gud ställes fram, och det som vidlåder af mänsklig svaghet icke fördöljes. Endast så blir teckningen hälsosam, både uppfordrande, uppmuntrande och vägledande. Skall ett framstående drag af kristlig karaktär i förening med stora gåfvor icke verka nedslående på någon, som känner sin brist och icke har samma uppgift i lifvet, så måste man komma ihåg, att gåfvorna äro många och uppgifterna olika. Hvar och en skall för sin del låta sig läras och ledas af Gud, icke söka härma andra, men,

uppmuntrad af deras trohet, taga vara på *sin* kallelse och uppgift. Och hvarje prydnad för det kristna namnet blir så alla kristna till glädje och ett bevis på Guds kraft i svaga människor.

En man, hvars personlighet och skrifter vi i nuvarande tidsläge alls icke hafva råd och icke heller rätt att förbise, är hofpredikanten Carl H. Bergman. I likhet med många utkorade Guds tjänare och sanningsvittnen alltifrån profeten Samuel, tiderna igenom, hade han en from moder att tacka för de förböner, de intryck och den fostran, ur hvilka i första hand hans inre lif växte fram. Det är därför i sin ordning, och det skall tjäna vårt syfte, att först gifva en bild af henne.

Henrika Bergman,
född Deutsch.

Henrika Deutsch föddes den 23 juni 1802. Hennes föräldrar voro provinsialläkaren Henrik Deutsch och Sara Maria Sandberg, dotter af prosten Sandberg i Öfver-Torneå och hans maka Sophia Læstadius. Henrik Deutsch, hvars släkt härstammade från Östersjöprovinserna, var en ansedd och begåfvad man, med. doktor och fil. magister. Han hade sinne för naturens underbara skapelser, var mineralsamlare och studerade gärna botanik. År 1799 anställdes han som läkare på Åland och fick 1805 provinsialläkaretjänsten i Torneå, där han bodde vid Kristineborg en half mil utanför staden. I detta hem med ädel bildning uppväxte Henrika. Hon blef strängt uppfostrad af sin mor, som själf varit bortskämd som barn, men var en duktig kvinna med bestämd natur. Skolbildning med mångvetande och formell skicklighet fick hon icke på sätt som nutida ungdom. Men hennes rika begåfning utvecklades under det inflytande och den öfning, som hemmet gaf. Ännu i sin sena ålder gjorde hon intryck af en synnerligen fin, äfven å hufvudets men framför allt å hjärtats vägnar, rikt bildad kvinna. Hon hade som barn en glädje däri

att hjälpa sin far, hvilken hon höll mycket af. Hon fick under hans ädla ledning tidigt öfva sig i människovänlighetens tjänst. Då han t. ex. ville göra potatisodlingen känd, bar flickan omkring små korgar till sättning.

Hon upplefde vid omkring sex års ålder det finska kriget. Med fasa hörde hon, att de fientliga trupperna närmade sig. Hon bad att bli gömd i en byrålåda. I en sådan nedlades också hennes lille bror, Emanuel, då blott några månader gammal, och hon fick krypa in i en skrubb. Modern, som var en resolut kvinna, skickade bort sina tjänarinnor och betjänade själf den i huset inkvarterade militären. De började med pockande men slutade med höflighet, ty de fingo respekt för den aktningsvärda frun.

År 1826 blef Henrika gift med Johan Bergman, bondson från Näsbyn i Neder-Kalix, energisk, begåfvad och af gedigen släkt. Då han redan som yngling såg den två år yngre läkaredottern, lär han ha tänkt: henne eller ingen. Hon gaf honom sin hand och fick därmed det stöd och den ställning, som gaf henne tillfälle till en välsignelserik lifsgärning. Redan som gosse visade Johan Bergman affärsanlag. Anställd som affärsbiträde, fick han förtroendet att göra resor till Stockholm både för försäljning af norrlandsvaror och för uppköp. Sedan han börjat egna affärer, arbetade han sig fram till en af de främsta trävaruaffärer i Norrbotten, känd under firmanamnet Bergman-Olsson. Makarna flyttade till Stockholm, men tillbragte somrarna på hans fädernegård och senare på den naturskönt belägna egendomen Björkfors. Att börja med var deras bostad i huset n:o 8 Skeppsbron liten och enkel, två åt gränden vettande rum med kök. Men så småningom växte både familjen och välståndet. Då inköptes i sin tid husen n:o 6 och 8 Skeppsbron och på Djurgården Valdemarsudde.

Fru Bergman hade nu fått ett betydande arbetsfält, och hennes inflytande blef mycket stort. Hvarifrån hon därvid fick sin inre kraft, förstå vi, då vi höra, att hon redan som

ung fått afgörande intryck af personer med helgad natur och djup andlig erfarenhet, bland dem en moster, fru Clementioff, och fru Anna Törnqvist, född Govenius. Med dennas dotter Karolina blef äldste sonen, Johan August, sedan gift. Fru Törnqvist var en i det fördolda lifvet med Gud djupt bevandrad kvinna och på samma gång praktiskt duglig, så att hon i bekymmersam tid höll hemmets ekonomi uppe. Därvid hade hon Guds ledning och ingifvelse att tacka för underbar och tydlig hjälp. Ägde äfven en profetisk gåfva och en mycket real erfarenhet af sakramentets natursida och dess kraft. Fru Törnqvist hade fått en mycket gripande väckelse. Låg och ropade högt: Jag är en synderska. Hon kom icke på den stilla dragningens väg till Kristus. Det var ett starkt genombrott.

Genom sådana Guds människor lärde Henrika känna böcker af sund och helig mystik, sådana som Kempis' »Kristi efterföljelse», »Undervisning om bönen eller en inre kristendom och sannskyldig gudstjänst i anden jämte kort och lätt sätt att bedja» af madame Guion (i ny upplaga utgifven på A. V. Carlsons förlag)* En af hennes käraste böcker var D:r Henrik Müllers »Himmelsk kärlekskyss eller en sann kristendoms öfning, härflytande af Guds kärlek». På sin dödsbädd sade hon till sin son Carl: Du ser ju till, att den boken kommer ut. Frukten däraf är hans utomordentligt goda öfversättning under titeln: Guds kärleks lof. De symboliska teckningarna i den äldre upplagan visade hon ofta för sina barn, som, gripna däraf, kallade boken »Guds bok». Skrifter af M. F. Roos, »Huslig andaktsbok» och »Abrahams tros fotspår», läste hon om och om igen. Att Bibeln var hennes heligaste, mest värderade bok, behöfver ej sägas.

I hemmet hade hon sin viktigaste uppgift. Hon var trofast maka och blef moder åt elfva barn, af hvilka tre dogo som små; sju söner och en dotter kommo till mogen ålder. Själf fri och i grund lycklig, lät hon andra ha sin frihet.

* Denna lilla bok blef henne för lifvet kär.

Hon ville, att äfven hennes barn skulle få utveckla sig, icke i självsvåld men i frihet. Trång var hon icke i sin syn på lifvet. Önskade att barnen skulle känna den värld, i hvilken de lefde, så att de kunde inifrån göra valet af det bästa. Men viljestark var hon och icke klemig, vördnadsvärd, så att det icke gärna kom i fråga att göra henne emot. Sonen Carl sade en gång: »Vår mor lämnade oss mycken frihet, men vi kände, att när vi gjorde henne emot, trampade vi under fötterna hennes kärlek.» Med ett barns egensinne kunde hon ha mycket tålamod, men gaf allvarlig aga, då hon ansåg tiden därtill inne. Redan våra hedniska förfäder förstodo, att »agalöst barn blir ärelös man», och många föräldrar hafva bittert fått ångra, att de låtit egenvilja och lägre böjelser växa sig starka hos barnen. Det skulle väsentligt bidraga till folkhälsa, om man toge lärdom af Guds människor, som visat icke smekande men verklig kärlek, djup och allvarlig kärlek, till barn och ungdom.

Grosshandlare Bergman själf var en stark och hjärtegod personlighet, som uppskattade sin hustrus värde. Han höll sitt hus uppe som en man och gaf sitt stöd, men barnens fostran lämnade han öfvervägande åt henne, särskildt då de voro små. I gemensamt intresse för barnens utbildning voro makarna angelägna att bereda sina söner goda kunskaper. Begåfvade som de voro, inhämtade de ock sådana med ganska stor framgång. Djup omvårdnad ägnade fru B. åt barnen. Men hon var fjärran från en afgudisk moderskärleks öfverskattning och glömde ej, att de egentligen voro Guds och icke hennes. Därför kunde hon röra sig med högre myndighet bland och öfver dem. Tålde ej, att de trängde sig fram för att göra sig obehörigt gällande eller att de observerades och framdrogos af andra. Då hennes sondotter, själf blifven moder, talade med henne om barnens fostran såsom viktig och svår, sade hon: »Visst äro barnen det viktigaste i en familj, man skall blott ej låta dem märka det.» Sålunda:

känna vikten af att ha och fostra barn, men så att de ej känna sig viktiga. Gärna tog fru Bergman sina barn med sig för att ge dem intryck af och låta dem höra det bästa. Hon tvingade icke utan vann dem, så att de efter egna små erfarenheter själfva valde att följa henne. Mycket tidigt blefvo några starkt berörda af Guds Ande, och det djupare inslaget i lifvet trängde hos flertalet på ett afgörande sätt igenom.

För sina tjänare var Henrika Bergman som en moder. Hon tog unga flickor i sitt hus och gaf dem huslig fostran. I hemmet uppehöll hon med stor förmåga ordning och trefnad.

Hennes verksamhet sträckte sig äfven långt utom hemmet. Grosshandlar Bergman å sin sida var en man med stort inflytande. En bottenstyrka hos honom låg däri, att han trodde på Guds rättfärdiga och faderliga styrelse. Detta gaf honom ett icke vanligt lugn äfven i kritiskt läge eller då han fick vidkännas någon stor förlust. Från samma grund härledde sig äfven sunda affärsgrundsatser. Därigenom kunde han också vara andra till stöd och utöfva ett välgörande inflytande. Vid en affärskrasch 1857 lär han ha lyckats begränsa denna på ett sätt, som ansågs hafva räddat många. Var han sålunda ett kraftigt och godt familjehufvud, så förmedlade hon den ande, genom hvilken Kristus drager alla till sig. Han såg gärna sin hustrus välgörenhet, förvissad som han var, att det kom välsignelse af hennes frikostiga gifvande. Detta kom honom att ställa rika medel till hennes förfogande. Och han lämnade henne full frihet att följa sitt hjärtas maning.

Denna välgörenhet blef småningom mycket bekant i Stockholm. Därom vore mycket att säga. Den omfattade alla stånd och samhällsklasser och var säreget fri från all beräkning att få heder eller tack. Fru Bergman gaf tillbaka åt sin Herre af hans gåfvor — så kände hon det — när hon utdelade hjälp och understöd åt lidande medmänniskor. Ett sådant ord som: »det fick jag ingenting för», kom aldrig öfver hennes läppar. Af denna hennes helhjärtenhet inför Gud

under välgörenheten kände den, som stod henne nära, starkt intryck. Hon besökte fattiga, hvilkas behof kom till hennes kännedom, tog reda på deras förhållanden och gaf frikostigt men med urskiljning, på det icke last och lättja måtte befordras, utan en verklig upphjälpning vinnas. Äfven sedan hon blev änka, kunde det dagarna före jul stå en kö utanför hennes dörr på Rosenvik, och där utdelades mat, kläder m. m., allt efter hvars och ens behof och så som det var angelägnast.

Några exempel kunna ge en bild af hennes sätt att understödja. En moder med flera barn, nedsjunken i djup fattigdom, anträffades utdrifven ur bostaden, och det gick inte att genast ordna med hem åt dem. Då togs hela familjen med det ömkliga gods, som ännu ägdes kvar, in i ett af vindsrummen på Rosenvik, och det lagades mat i det Bergmanska köket tre gånger dagligen under veckor, ända tills hem kunde anskaffas. Därefter fortsattes med understöd i penningar.

En annan gång kom en brödgumma och omtalade, att hon fått reda på en familj, man och hustru med en liten gosse, hvilka bodde i en svinstia långt ute på söder. Fru Bergman lät kusken spänna för och for genast efter de anvisningar hon fått till platsen. Hon fann, att det som berättades, var sanning. Det var kallt på hösten, och de lågo där hopkrupna utan annan värme än från en fotogenlampa. Mannen frös svårt, ty han hade tagit sin rock att svepa om gossen. Genast ordnades, så att de kommo under tak, hyran betalades, penningar och kläder skänktes, en psalmbok lämnades också — något ord om Gud skulle erbjudas dem. Sedan upphjälptes den familjen så fullständigt som möjligt, fick penningar att flytta tillbaka till landsorten, där mannen kunde försörja sig som skomakare. En symaskin fick han med som gåfva.

För att i sådan gärning kunna handla visligt behöfde hon ej blott ett varmt, deltagande hjärta, utan äfven hela rättskänslans bestämdhet, som var ett starkt drag hos henne och icke tillät henne att vara bara beskedlig. Hon

hade dessutom förmåga att ganska klart se, hvilken person hon hade att göra med. Hon hade en andlig, instinktiv finkänsla i beröringen med och uppfattningen af människor. »Min känsla säger mig det och det om den och den», hörde man henne stundom mera förtroligt, men alltid träffande, anmärka. Detta uteslöt dock icke att någon gång hjärtat fick råda, så att hon lät sig bedragas. Hon såg gärna dem, som hon ansåg behöfvande, från den bästa sidan. I allmänhet gick hon fram i sin välgörenhet så obemärkt som möjligt.

Det deltagande hon kände för lidande och värnlösa gjorde, att hon raskt fattade sitt beslut, då något behöfde göras. Hon hörde t. ex. en gång, att barn, som en välvillig man upptagit till undervisning och fostran, ledo brist på mat. Genast for hon dit och lämnade det behöfliga. Hon intresserade sig fortfarande för detta uppfostringshem, från hvilket utgingo dugande män. Och där hon gaf ekonomisk hjälp, där gaf hon äfven andligt stöd. En gång hörde hon, att barnen i samma hem af missriktad stränghet fingo för liten frihet att leka. Då sade hon: »Jag skall minsann fara dit, skola barnen ej få leka!»

Efter koleraåret 1853 voro många barn föräldralösa. Då Malmqvistska inrättningen i samband därmed bildades, gjorde grosshandlaren och fru Bergman en kraftig insats, och från Bergmanska huset utgick fortfarande varmt och verksamt intresse.

Äfven under somrarna uppe i Norrland bevisade hon sig som de fattigas vän. Särskildt efter de svåra nödåren 1867 och 1868 kunde man få bevittna dels den stora och kloka välgörenhet, som fru Bergman utöfvade bland bygdens fattiga, dels den vördnad och tillgifvenhet, för hvilken hon blef föremål. En resa företogs af henne 1869, åtföljd av sonen Carl, två brorsöner jämte Rudin och Ternstedt, till Torneå och Avasaxa. Sällskapet for på två droskor och åtföljdes af ett lass med reskost m. m. och ett lass med linneväf och andra tyger, som

utdelades till blottställda. I Torneå talade Ternstedt, och fru Bergman sade: »det var bra, att detta blef sagdt.» Carl åter uttalade en broderlig anmärkning: »du talade icke riktigt ödmjukt om ödmjukheten.» Man kom i beröring med Læstadianer och lappar. Rudin frågade en from lapp, om det ej skulle vara roligt att få se sina söner som präster. Han svarade: »Om våra barn önska vi intet annat, än att de må blifva och förblifva kristna.» Carl berättade ur martyrhistorien och frågade, om han icke fann det underbart. Lappen svarade: »Vi hålla före, att den, som icke vill dö för sin tro, har ingen tro.»

Illa skulle vi förstå fru Henrika Bergman, om vi icke åter och åter beaktade, hvarifrån bär- och drifkraften kom i all hennes gärning. Midt under flitig och trogen vård om hem och barn och under allt tjänande arbete, mest bland fattiga men äfven hos sjuka, försummade hon icke vården af sitt inre lif. Hon tog sig riklig tid till stilla betraktelse och bön. Drifven af inre behof, sökte hon beröring med sådana män som magister Fineman och prosten Johan Dillner. Och hennes man gaf henne fritt utrymme att inom hemmet göra sig gällande på ett sätt, som motsvarade hennes stora både naturliga och andliga begåfning. Hon fick där införa dem, hvilkas umgänge hon på grund af själsfrändskap sökte. Fineman fick senare och till sin död bebo en lägenhet i Bergmanska egendomen vid Skeppsbron. Till honom gick hon ofta upp och medtog äfven sina äldre barn. Barnen fingo sin konfirmationsundervisning af församlingens präster i Stockholm, men ofta extra undervisning af magister Fineman. En man, som fru Bergman gärna hörde, var Georg Scott, som kom till Stockholm, kallad av ångbåtsbyggaren Samuel Owen, för att öfva själavård bland hans arbetare. Till Dillners landtförsamling reste Bergmans och andra Stockholmsbor för att deltaga i gudstjänsten. Dillners predikan och lärorika umgänge

jämte psalm- och körsången hade ännu större betydelse för fru Bergman och hennes barn än magister Finemans inflytande.

Fru Bergman fick mycken erfarenhet, människokännedom och andligt förstånd. Detta i förening med hennes människokärlek gjorde, att många drogos till henne för att mottaga råd och inre hjälp och begära hennes förbön. Särskildt personer af ädlare natur och djupare behof begagnade förmånen att få besöka henne. Talrika och af olika samhällsställning lära de hafva varit, som på sådant sätt kommo under hennes inflytande. Bland yngre personer, som blefvo djupt fästade vid henne såsom vid en moder, må nämnas Christine Wimmerstedt samt Emilia och Maria Hellstrand. Teol. doktor Ternstedt i Fägre satte henne »obetingadt främst» bland många, som för honom varit »dyrbara, moderliga vänner». Professor Edvard Clason och hans fru voro förenade med fru Bergman och hennes familj i det ädlaste vänskapsband. Domprosten Torén har yttrat, att bland alla kvinnor han känt hade ingen med hela sin personlighet gifvit honom sådant intryck af en fullödig kvinna. Professor W. Rudin stod länge i nära förbindelse med Carl Bergman och hans mor. I Daniel Rudins lefnadsteckning öfver sin far omnämnes hon på flera ställen. J. C. Bring sade en gång: »Jag går så gärna i Finska kyrkan (där Carl Henrik Bergman då tjänstgjorde), visserligen för att höra Bergman, men jag tycker också, att det är så uppbyggligt att se hans mor.» Hon var väl förtjänt af namnet en moder i Israel. Då grosshandlare Bergman en gång talade med en af sina söner om det första anspråkslösa hemmet, sade han: »Mor var den bästa förgyllningen.»

Det Bergmanska hemmet med dess vidsträckta inflytande blef en samlings- och utgångspunkt för andlig, djup kristendom i en slapp tid.

Man kan förstå, att hon med sin viljestarka natur hade att utkämpa allvarsamma strider. Hennes bestämdhet i det, som är vårt livs egentliga ändamål, kunde icke undgå motstånd. Också var hon mycket misskänd af dem, som icke rätt förstodo den grund, från hvilken hon handlade. Många tyckte, att hon var hård. Om det var något, som förekom henne motbjudande hos en person, så kunde det ock hända, att naturen mera än kärleken i första hand blef rådande, om hon också icke förgick sig. Men om hon t. ex. hade varit för ifrig i en tillrättavisning och sedan fann, att hon haft orätt, tillstod hon detta fullt och öppet. Allt naturvidrigt och själfgjordt kände hon svårt. Den naturliga enkelheten rörde sig fritt och ledigt i hennes närhet.

Om man fått en riktig uppfattning af Henrika Bergmans begåfning, viljekraft och fasthet i god gärning i förening med allvarlig fromhet, så blir dock hennes bild icke sann och icke uppbygglig, såsom den var för dem, hvilka kände henne, om man icke får rätt föreställning om henne såsom en verklig korsdragerska med djup syndasorg. Då någon talade om henne, som om hon gifvet kunde vänta lön i himmelen, sade Carl B: »Det var alldeles icke på det viset.» Belysande är att han en gång, då hans mor var nedslagen i syndasorg, sade: »Ja, men Gud har lofvat att göra den ogudaktiga rättfärdig.» Hon sade då: »Är du säker på, att det står så?» Och han var glad att hafva fått säga henne detta. En gång klagade en yngre vän öfver sin synd. Då sade hon: »Du måste sluta upp att så mycket se på din synd och klaga däröfver. Du är mycket syndfullare och orenare än du själf kan tänka eller fatta. Se på din Frälsare.»

Grunden hade hos henne tidigt blifvit lagd till sann ödmjukhet. Men genom allvarsamma kors bragte Gud denna för alla kristna oundgängliga grundegenskap till fördjupning och mognad. Och i sammanhang därmed fick hon med alltmera djup och allvar erfara syndares beroende af Frälsaren

och lärde trons lydnad.* Så som hon burit mångas sak i sin bön, så kämpade hon med ännu större kärlekens tvång för flera af sina närmaste och bar deras iråkade svårigheter och inre våda på sitt lidande hjärta. Sonen Carl sade en gång: »Huru väl jag kan se min mor, då hon under nätter gick på klippan ute på Valdemarsudde och vred sina händer.» Under senare år hade hon ett svårare hjärtfel, som ansågs vara en följd af hennes sorger. Carl Bergman skrifver 1849, sålunda vid 21 års ålder, i ett bref till Dillner: »Öfvermåttan stor lycka är oss vederfaren, den nämligen att äga en mor, som burit och bär oss inför Gud. Mamma måste lefva i otaliga världsbestyr och sitter gömd bakom många kors, så att jag bland många andra ofta ej nog aktat och värderat henne, men har nu fått lära annat, såsom det ock skall blifva uppenbart, när det fördoldaste kommer i dagsljuset.»

Sedan fru Bergman år 1865 blifvit änka, tycktes henne Valdemarsudde för stort, och hon inköpte af sin måg, grosshandlaren Carl Alm, Rosenvik på Djurgården. Där bodde hon tillsammans med sin son Carl till sin död. Äfven sommarresorna till Norrland blefvo efter 1869 för mycket tröttande,

* I den mån våra djupaste behof blifva uppväckta och vi bli medvetna om det elände, i hvilket vi genom synden kommit ned, måste vi längta till Gud och vårt rätta fädernesland. I striden mot naturens fördärf och ondskans andemakter lär man då känna sin vanmakt och oförmåga och lär sig att på Guds ord och löften öfverlåta sig åt honom och innesluta sig i hans barmhärtighet. Det hjärta, som så öppnar sig för Gud, blir af Fadren draget till Sonen och berördt af Kristi nåds och kärleks Ande. Däri är tröst och vederkvickelse nog men äfven en salfva, som öppnar ögonen, så att syndaren får ny syn på sin fördärfvade naturs beskaffenhet och kommer i djup sorg. Han blir då föremål för ny Guds kärlek men också för kärlekens aga (Ebr. 12: 6). Den högt benådade bevaras så i ödmjukhet. Den af Gud utkorade renas för en hög salighet. Äfven de heliga bära inom sig och genom gemenskap med sitt släkte orsakerna till och behofvet af det kors, som är verkligt lidande och dock saligt, emedan däri är döden från världen och från egna lyten och införlifvande med honom, som man älskar och som man åstundar att i allt blifva lik.

hvarför en tomt inköptes på Dalarö och bebyggdes. I närheten låg en plats sedan gammalt kallad Skärkarlsedet, och man gaf därför detta sommarställe namnet Skärkarlsbo. Närmast intill hade Professor Edv. Clason förut köpt en villa. Släkt och framför allt själsfränder fingo därefter många dyrbara minnen från Dalarö.

Våren 1880 hade krafterna aftagit, och hon for jämte sin dotter ut till Dalarö. Då Carl kom efter, yttrade hon: »Nu har jag fått ett hopp att komma till det rätta hemmet.» Under fru Bergmans sista tid sade hon en gång hviskande till sin son Carl: »Jag har fått ett nytt namn, som icke får utsägas» (jfr Uppb. 2: 17). Då en ung kvinnlig vän en gång under hennes sista sjukdom inträdde i rummet, sade hon: »Hon hör också till de kära, till de elända.»

Carl Bergman har vidare antecknat följande: Återkommen till Rosenvik, det var den 3 juni 1880, sade hon vid sig själf, då vi sutto tillsammans vid frukostbordet: »Hvart tog barnet vägen? Se, nu är det borta.» På min fråga, hvad för ett barn hon talade om, svarade hon: »I samma ögonblick jag föll i mattan — det hade skett fjorton dagar förut, och hon var ännu gul och blå i pannan af den svåra stöten — kom ett barn i anden till mig och har sedan varit hos mig beständigt. Skulle det vara en ängel? Men huru skulle en ängel vara hos en eländig människa? Ja, hvad Gud är nådig.» — Vid mitt ord: »Mor får snart ingå i Herrens frid», tillade hon strax: »Där han mottager de elända. Om jag blott hade mitt lif och hela mitt hjärta i Gud.» Till mig sade hon en gång: »Bed om tro och tålamod för mig att bära detta lidande.» Den 14 oktober: »Jag är icke sjuk, jag är bara trött af världen.» Åter leende: »Det är bara en jämmerfull värld; det är icke roligt att vara här längre.» Den 15 oktober, då den klart uppgående solen sista gången hälsade henne: »sista dagen, sista dagen!» Tillade: »Att Han icke kommer nu, det är ju så skönt!» Till Sofi (trotjänarinnan): »Tror du inte, att Han kommer snart?» Och af henne tillfrågad, hvem?

»Härlighetens Herre, förstår du väl.» Och med en himmelsk, glad och barnslig uppsyn: »Jesus kommer själf.» — — — »Jag är så eländig, den allra uslaste, men — — — — — — genom stänkelseblodet.»

»Han har frågat mig, om jag är ringa i mina egna ögon. Hvad behöfver Han fråga, Han vet det ju ändå.» En af de allra sista dagarna till mig: »Vi hafva så mycket att tacka Gud för redan med afseende blott på detta jordiska.» — En gång, när smärtorna voro mycket kännbara, med ljuf och leende uppsyn: »Gud kommer så hårdt.» — »Allt är godt, allt är gjordt.» Lördagen den 16 oktober satt hon väl i två timmar upprätt i sängen, orörlig som en bild, försänkt i bön och underbar stillhet. Söndagen den 17: »Vi skola skapas om igen, hela världen skall skapas om, helt och hållet skapas om. Det dröjer länge.» Då jag anmärkte, att tiden därför måhända ej skulle vara så lång, sade hon med tillrättavisande allvar: »Skulle det ej fordra lång tid, världen är ju så genomfördärfvad? Det är ett stort verk, inga småsaker; vi skola skapas om af den andra materien — Gud kommer att göra stora förändringar på jorden.»

Då läkaren ämnade stilla fysisk oro och plågor med bedöfningsmedel, ville hennes närstående ej ge henne sådant. »Huru tacksam var hon icke sedan och huru glada vi, ty då hade vi fått umbära de djupa intrycken — hade ej fått bevittna hennes genomgång.»

Sedan på söndagskvällen en dödskamp genomkämpats, föll hon i stilla slummer till midnatt, då hon, sittande upprätt i sängen och omgifven af ett matt himmelskt sken, var närvarande i ett tillstånd, som röjde hennes inre förklaring. Därvid gaf hon hvar och en särskildt en blick och nickning till afsked. Afled så den 19 oktober 1880.

Jordfästningen förrättades i Finska kyrkan af sonen, som i sitt tal utgick från psalmistens ord: »Då denne elände ropade, hörde honom Herren och halp honom ut ur all hans nöd.»

En liten blick på tidsläget.

Det börjar visa sig i världen, som människorna skulle i stor skala, äfven emot hvad de talat och tänkt, drifvas att använda sina öfverlägsna kunskaper och maktmedel till att slita sönder och söka rent ut förgöra hvarandra. Vid världskrigets slut talades stora ord om att göra krig omöjliga, och sedan hafva vi bland mycket annat fått bevittna ohyggligheterna i Ruhr. Ve dem som, då Guds dom kommer, få uppskära frukterna af sådant utsäde! Och på det religiösa området frodas partisinne och meningsstrider, under det att vi veta Herrens vilja (Joh. 17: 21) och behofvet af frid och endräkt blir allt kännbarare. Huru skola vi förstå detta?

Det är gripande att tänka på Jerusalems förstöring såsom förebilden till de domar, hvilka skola öfvergå den affallna kristenheten*. Något af det sorgligaste vid denna enastående katastrof (Matt. 24: 21) var partiernas inbördes strider, och detta inom ett folk, som mottagit Guds särskilda uppenbarelse och af honom fått budet att älska Gud öfver allting och sin nästa såsom sig själf. Hvad var då orsaken? Man sökte egen ära, makt och njutning, nationellt och personligt, i stället för att söka Gud och hans rike, och så lydde man icke af hjärtat Guds bud och nekade att mottaga den af honom sände räddaren. Då domen så kom, var det sinne odladt och rådande, i hvilket partilidelserna upptändes och all besinning förlorades.

Historiens lärdomar äro oss gifna i mäktigt språk. Domarna öfver Sodoms naturvidriga laster och Babels grymhet

---

* Jämf. Kristliga Föredrag af C. H. Bergman, sid. 966 f., 978 f.

hafva fått varaktiga minnesvårdar.* Det romerska världsriket undergräfdes af sedeslöshetens förruttnelse under kulturens och stormaktens bedårande yta. Men judarna hade större ansvar, och den svåra domen gick först öfver dem. De hade uppenbarelsen, templet och gudstjänsten. Sedlighet med vördnad för lagens bokstaf och yttre rättfärdighet uppehölls. Stora voro sålunda deras företräden. Och dock, Jerusalem förstördes på det fruktansvärdaste sätt, folket förskingrades, och evangelium öfvergick till grekerna och romarne. Hvarför? Förbundsfolket i stort, såsom folk, lät icke mottagna företräden och Guds gåfvor tjäna Guds sak och syfte. De sveko förvaltningen af en gåfva, som syftade till världens räddning, och förnekade den länge bebådade, Guds smorde, som skulle genomföra Guds plan med Israel och med hela skapelsen.

Hur ter sig nu vårt läge i ljuset af allt detta? Vi hafva fått Guds fullkomliga uppenbarelse i Kristus och äro icke okunniga om förpliktelsen att ära Gud, tjäna *hans* sak och älska hvarandra. Men huru hafva vi förvaltat vårt stora pund? Ju större gåfvor, desto större ansvar (Luk. 12: 48). Vi ha anledning besinna, huru mycket verklig gudsfruktan som blifvit rådande, huru det ser ut på äktenskapslifvets område, där samhällets fasta grunder skulle ligga — besinna sedernas upplösning och all förvildning, all förvirring. Kulturen har fernissat ytan men icke kunnat bota skadan. Kyrkans ledande män ha varit angelägna att äga statsmaktens stöd och kyrkopolitiskt inflytande. På grund däraf ha de icke gjort den uppenbarade sanningens *salt* verksamt så, som troheten mot kyrkans Herre och hans ord dock kräfva. Och hur har *ljuset* blifvit mottaget, som skulle ställa allt i rätt dager inför Gud, ljuset ofvanifrån, som skulle bilda enhet och sanningskraft i kristnas tänkande och världsåskådning — som skulle låta andelifvet blomstra och bära evighetsfrukt? Hur är det i våra dagar med kristen tro och bekännelse? Kan man undgå att fråga sig, om ljusstaken verkligen är på väg att flyttas från sin plats (Uppb. 2: 5), om Guds rike skall tagas ifrån oss och gifvas åt ett folk, som gör dess frukt (Matt. 21: 43)? Det var gripande att höra Sundar Singh tydligt uttala denna uppfattning. Men att så icke behöfver ske, därom vågar jag uttala öfvertygelse. Vi hafva mycket godt af Gud; det rör sig mycket, ej minst hos ungdomen, som bådar godt, då man får tro, att uppriktiga unga män, som Gud kan utrusta och sända, tränga igenom till att känna den uppenbarade sanningen. Ännu kännes Gud vid oss. Men oundgängligen nödvändigt är att vi vakna, se läget sådant det är inför Gud och hans uppenbarande sanning och *så* taga vara på hvad vi af honom fått, att vi i tro, trohet och trosmod göra bruk däraf. Om vår kyrka icke med oskrymtad sanningskärlek gör verklig bot, så är hennes dom oundviklig. Ja, ingen partikyrka, den romerska visserligen icke undantagen, skall, utan att i botfärdighet erkänna sina synder och återvända till kristendom af Kristi ande, kunna samla dem som Gud vill på ett världen räddande sätt göra till dess ljus och salt. Men samlas och det inifrån, i sanning af Gud, måste de kristna, om de skola beklädas med den makt, som nu kan övervinna världen. Att så också kommer att ske, därför skall han sörja, som gjorde det underbara offret för världens frälsning och hvars tron evigt icke vacklar. *Se jag kommer snart,* säger Herren.

* Forskningsresande konstatera, att profetiorna om Babel i Jes. 13: 19—23 fått en så bokstavlig uppfyllelse att endast vilda djur och ufvar uppehålla sig bland dess ruiner och beduiner där icke våga tälta öfver natten. Detta äfven af en såsom vidskeplig ansedd skräck. En upptäcktsresande beslöt att ensam öfvernatta bland ruinerna, då hans arabiska följeslagare på inga villkor vågade följa honom. Han berättade sedan, att han aldrig kunnt föreställa sig något så ohyggligt. Utom det att ufvar flögo i snåren och grymma schakaler smögo omkring, kände han sig såsom omgifven af onda andar. Skoningslös grymhet hade utmärkt det babyloniska regementet (Jes. 14: 6), och hvad det så utsått fick det uppskära.

Men vägen kan blifva pröfvande, och ansvaret växer med upplysningen. Om denna icke ställes på uppenbarelsens grund och i rättfärdighetens och Guds rikes tjänst, så förlorar den djup och blir en bländande dårskap. Sådan den nu mestadels utbildat sig, då man icke erkänner sin begränsning och icke ärar sin Skapare, går upplösningen i dess spår. Gudsfruktan och goda seder undergräfvas. Sönderslitande strider komma som dom, i samma mån kunskaperna växa och intelligensen mera än rättfärdigheten odlas. Men är det då nödvändigt, att hjärteljuset skall slockna, när tankeskärpan blir stor? (Matt. 11: 25; 1 Kor. 8: 1). Ja, om botfärdighet och ödmjukhet uteblir. Det hvilar en dom öfver all själfviskhet och själfgodhet, och det är fullkomligt nödvändigt, att vi lära af honom, som visat oss **hjärtats och troslydnadens väg till Gud,** om vi skola kunna uttagas ur de domar, som redan äro på väg att öfvergå världen.

Det sätt, på hvilket man nu söker att i våra skolor odla intelligensen och bibringa en mångfald af både nödiga och onödiga kunskaper, på samma gång som man tar bort nödig tid för att lära barnen och ungdomen känna Guds uppenbarelse och inplanta hans bud, det påminner om den vise hedningens ord: quem deus perdere vult dementat, den som guden vill förgöra, slår han med blindhet.* Hvilken frukt inbärga vi af våra kunskaper, om vi icke lära känna Gud, så att våra hjärtan vinnas för hans vilja och vi lära oss gå hans vägar? Huru skall man förstå denna ifver att inskränka tiden för kristendomsundervisningen, som är så obeveklig, att man icke ens vill tillmötesgå de församlingar, i hvilka föräldrar och lärare med absolut majoritet begära nödig tid för skolans viktigaste ämne — församlingar, där förutsättningar finnas för fruktbärande undervisning om den enda vägen till både personlig välgång och samhällsfrid? Skulle det icke vara godt, om barnen åtminstone i några trakter finge med mera allvar lära gudsfruktan och förberedas för ett kristet troslif, så att förnyelsens krafter kunde från sådana områden utgå under och efter bistra tider? Hvarför skulle icke alla, som med allvar vilja vårt folks upprättelse och väl, kunna möta hvarandra och samverka i inbördes förståelse?

* Den öfverdrifna vikt, som lägges vid intelligens och vetande, har olyckliga följder äfven därigenom att äldre barn, som icke ha håg för läsning eller icke på intelligensens område få sin egentliga uppgift, afledas från den öfning och fostran, som skulle göra dem till dugliga och lyckliga människor. Ja, ofta komma de därigenom in på nöjeslystnadens, dagdrifveriets och den obrutna tuktlöshetens vägar.

Man har ju felat i sättet att meddela kännedom om kristendomen. Så har man velat gifva äfven dem direkt del af kristendomens mysterier, hvilka i sin obrutna, ja oböjda natur hvarken hafva behof af eller förmåga att fatta dessa heliga ting. På barnets ståndpunkt ligger visserligen nära att med sin aningsförmåga tilltalas af och att stanna för bilden af det, som öfvergår blott naturligt förstånd. Men i allmänhet gäller, att man icke kan söka påtvinga det, som ej motsvarar ett kändt behof och som endast på frihetens väg kan tillägnas, utan att väcka en reaktion, som, då det gäller det heliga, kan blifva ödesdiger. Därom kan man läsa tänkvärda ord i Kristliga Föredrag af C. H. Bergman, där han talar om lagen för det heligas kännedom (sid. 1094 f., 1166, 1262). Men detta räcker ej till att fullt förklara saken. Att låta barnen få god kännedom om bibelns sköna, lärorika, barnasinnet tilltalande berättelser — att få Guds bud inpräglade i barnens medvetande (5 Mos. 6: 7) — att för kommande behof och lifvets allvarstider samla ett förråd af kärnord, som af Guds Ande äro oss gifna — att få så mycken sanningskännedom, att man icke är värnlös gent emot »mångahanda och främmande läror» (Ebr. 13: 9), detta har ett värde, som intet berättigar oss att misskänna. I detta afseende är i sanning godt att samla i barnaår och ungdomstid, då sinnet är känsligt och minnet godt, för att något kunna finna i ålder-

domen (Syr. 25: 5). En huvudsak är att redan hos barnen väckes medvetande om rätt och orätt inför Gud och dess följder. På den vägen lär man sig att känna och erkänna arten af sitt fördärf och förberedes därigenom att förstå vägen till räddning. Till det viktigaste hör allt, som väcker beundran för Gud, tro på honom och kärlek till honom. Men allt detta kräfver tid, om det skall utföras ärligt. Och om varaktig frukt skall vinnas af undervisningen, är också behöfligt att något verkligen fästes i minnet. Därtill kan äfven håg och intresse väckas, om blott läraren har det rätta intresset.

Utom och jämte ofvannämnda anledning att vilja befria barnen från onaturligt kristendomsplugg måste ännu djupare och allvarsammare orsaker föreligga till det nit, med hvilket man vänder sig emot en allvarlig undervisning i det, som tillhör rättfärdighet inför Gud och vår kristna tro. Dolda krafter ligga bakom tidens strömningar. Människorna mena att de utan djupare beroende själfva bestämma sina tankar och sitt handlingssätt. De veta oftast icke, i hvilka händer de äro och hvilka grundkrafter de tjäna.* I allmänhet

* Behofvet är större än man tänker att pröfvande besinna, hvilken andemakt man djupast tjänar, på hvilken sida man i grunden står i sin strid, genom sitt sätt att tala och handla. Vid barnamordet i Betlehem tjänade Herodes »den gamle ormen», som därvid riktade ett hälstygn mot kvinnans säd. Och då Herren säger: »den som icke är med mig, han är emot mig, och den som icke församlar med mig, han »förskingrar», så innebär detta, att de som icke ställa sig så på Jesu sida, att de komma under hans Andes inflytande, icke kunna undgå att förena sig med hans fiender. Vårt naturliga vetande, våra yttre handlingar, hela vår verksamhet på lifvets utansida är såsom en form, som fylles, eller ett verktyg, som tages i tjänst af en djupare liggande andemakt. Och denna är antingen med eller mot Kristus. Den som icke på allvar kännes vid beroendet af Gud — och för förståendet af hans ord beroendet af Guds och Kristi Ande — han **måste** komma i beroende af främmande andemakter, som beröfva honom förmåga att komma till trons ro och trons kraft och göra honom till en af dem, som förskingra i stället för att församla till Kristus. En

drifver opinionen dem som framträda såsom ledare. Men hvaraf drifves opinionen? Detta är i hvarje fall skäl att pröfva. Och högst beaktansvärdt är, hvad bibeln talar om vilddjuret, som uppstiger ur folkhafvet (Uppb. 13), och om den

sådan afgörelse bringas steg för steg till mognad i hvarje människa. I afslutningstiderna och slutdomarna blir inverkan och följderna häraf ytterst allvarsamma. Då mognar allt efter sin innersta art och efter det val som är gjordt. Det är t. ex. något fruktansvärdt, då en fallen ängel får öppna afgrundens brunn, så att ur dess djupa schakt en förmörkande rök omsluter och ett kvalfullt gift intränger i dem, som icke hafva Kristi Ande. (Uppb. 9). Detta betecknar icke blott en stor historisk tilldragelse utan äfven något som återkommer och inifrån strömmar ut öfver världen.

Då Jesus stod nära afslutningen af sitt lif på jorden, sade han: Denna världens furste kommer, och i mig finnes intet, som hör honom till (Joh. 14: 30). Hvar och en skulle i sin mån behöfva närma sig att kunna säga så, då de slutstrider komma, i hvilka hvarje ande tager allt sitt till sig, och sålunda alla, som äro barn af samma ande, få samma lott. Full frigörelse förutsätter en till grunden gående omvändelse.

Vi äga lag och ordning af Gud, såsom föräldramyndighet, familjelif, Guds och Kristi bud, kristen församlingsordning. I samma mån som vi låta Gud genom allt detta hafva hand om oss och med gudsfruktan ställa oss under hans skydd och vård, blir Guds Ande rådande i själslifvet, i hemmet, i samhället. Men då laglösheten får öfverhand, tar en ande nedanefter makten, hvaraf kommer förvildning, upplösning och allt ondt.

I upplysningens tjänst står ibland oss ett högre och lägre läroämbete. En ordning är lagstadgad och kompetens fordras för inträde i så väl universitetslärarens som skollärarens kall. I detta ligger ett viktigt samhällsskydd, så länge det hålles vid makt såsom en ordning af Gud och så att det tjänar Guds syfte och sak. Men om nu vid befordrande af lärare i kristendom — och man kan tillägga: vid bestämmande af läroböcker i detta ämne — afgörandet lämnas åt en »sakkunskap», som är hemma i naturvetande och det lägre, ytliga förnuftet, hvilket tillhör världen och jordens krets, men främmande för himmelriket, för uppenbarelsen, det djupare förnuftet och tron, ja, som fönekar själfva de grundfakta, ur hvilka kristendomen växt fram, och därmed dess grundsanningar, hvad innebär då detta? Det inne-

antikristiske anden i den yttersta tiden (1 Joh. 2: 18; 2 Tess. 2: 7). Endast om vi gifva oss åt Frälsaren till att lefva i tro på honom och så bli burna af en högre andemakt, kunna vi med framgång kämpa mot tidens nedrifvande krafter (1 Joh. 4: 4). Tron på Gud måste väckas och vårt mod stärkas, om vi vilja förebygga stora olyckor.

Men de kristnas endräkt är ock af nöden. Däri ligger en sådan makt, att om blott två eller tre verkligen enas i honom, som är sanningen och lifvet, deras bön har obetingadt löfte att blifva hörd. Vägen dit går genom sanningens lydnad (1 Petr. 1: 22) och fostran i rättfärdighet (2 Tim. 3: 16). Och djupt är den lagd på våra hjärtan i Johannes 17:de kap. Om man nu inser, att alla verkliga kristnas samförstånd och samarbete är ett väsentligt villkor för att Guds rike skall vinna framgångar i denna tid — om man, bedröfvad öfver alla strider, vill arbeta för frid och endräkt, synnerligen bland alla som bekänna sig till kristen tro, så är det högst af nöden att beakta den väg Herren själf lärt oss till endräkt, och att bedja om vishet. Om hvar och en, där han fått sin kallelse, lyder sanning af Gud, söker och ikläder sig Kristi Ande och älskar alla sina bröder i det som de äro och hafva af Gud, så skola vi komma till den gemensamma grunden för all sann kristendom och från den grunden kunna med kraft arbeta för Guds rike och gemensamt väl.

Men starkt påminnas vi i denna tid om apostelns ord: Det är genom mycken bedröfvelse som vi måste ingå i Guds rike (Apg. 14: 22). Nöd och bedröfvelse har kommit öfver världen. Men Gud vill vända allt till deras bästa, som vända

---

bär, kort sagdt, att Kristus — såsom en gång lekamligen så nu andligen — öfverlämnas åt hedningarna (Matt. 20: 19) och hans hjord åt ulfvar. När skola de kristna i vårt land vakna, förena sig och taga mod till sig att handla, så att Kristus blir Herre i församlingar, som tillhöra honom, hans dyrt återlösta hjord får herdar efter hans sinne och barnen fostras i hans ande?

hjärtat till honom. Allt nödläges djupaste orsak *är* våra synder. Låta vi oss däraf drifvas att gå till oss själfva, gifva Gud rätt i hans domar och så djupt, så afgjordt ställa oss på hans sida, att han kan i nåd och makt vara med oss, då blir vägen i oss själfva öppnad in i Guds rike med dess frid, och på sina domars väg skall Herren bryta den orättfärdighetens yttre makt, som är världens plågoris. O, att de hårdt slagna i denna tid kunde rätt tillägna sig apostelns maning: »Ödmjuken eder under Guds mäktiga hand, på det han må upphöja eder i sinom tid» (1 Petr. 5: 6). Han gifver den ödmjuke nåd (1 Petr. 5: 5), och väcker i honom den tro, som har slutsegern uti sig. Alla, som med hjärtero tillägna sig Guds ord, tjäna hans vilja och gå hans vägar, skola få erfara att **för dem som älska Gud, samverkar allt till det bästa** (Rom. 8: 28).

Bland det som rör sig i denna tid, förtjänar en sammanslutning, som skett bland präster i Tyskland, vårt beaktande. Det är ett uttryck för de djupa behof, som tidens nöd framkallar, och ett exempel på huru man i broderlig gemenskap söker vederkvickelse för sin inre människa, söker vishet och krafter för sin gärning i Guds tjänst. För några år sedan bildades pastorernas böneförbund (Pastoren-Gebetsbund). Dess art och syfte angifves i de grundlinier som tecknats i nedanstående inbjudning att ansluta sig till förbundet. Det har fått en växande anslutning öfver hela Tyskland. Konferenser hållas för inre fördjupning, förnyelse och gemenskap. I nära gemenskap med förbundet står en rikt välsignad evangelisationsverksamhet.

Grundlinier för prästernas böneförbund

(Pastoren-Gebetsbund).

1. I prästernas böneförbund ha vi slutit oss samman till ömsesidigt främjande och öfvande af broderlig gemenskap

på grundvalen af gemensam personlig erfarenhet af frälsningen genom Jesu Kristi, Guds Sons, blod.

2. Detta utöfvande af broderlig gemenskap, som ju är ett lifsbehof för hvarje Guds barn, se vi som ett obetingadt kraf för vårt kall, för att vårt inre lif må utveckla sig på ett för oss och våra församlingar hälsosamt sätt och ej lida någon skada genom de mångahanda faror för den invärtes människan, som prästämbetet — jämte oförneklig välsignelse — för med sig.
3. Med hänsyn till de särskilda uppgifter och svårigheter vi, Ordets tjänare, ha såsom präster i landskyrkan vilja vi i broderligt utbyte söka klarhet öfver de mångahanda uppgifterna i vårt kall och de bästa medlen och vägarna att fylla dem.
4. Namnet på vårt förbund är valdt, emedan vi äro öfvertygade därom att dess kraft beror på Guds Andes verksamhet och därför å vår sida på trohet i bön och förbön för hvarandra.

Skulle Ni, käre Broder, kunna instämma i ofvanstående grundlinier och framför allt inför Gud kunna betyga:

att Guds nåd genom omvändelse gjort eder till Jesu egendom och att Ni funnit Edra synders förlåtelse i Hans blod, att Ni vidare bekänner Eder till Guds barns inbördes gemenskap och är beredd att med dem bära försmädelse från världens sida,

så bedja vi Eder till undertecknad insända Edert instämmande, hvilket vi tillika komma att se som Eder ansökan om upptagande i vårt förbund.

Enligt uppdrag:

L. Thimme, Pastor.

Sekreterare i Prästernas böneförbund.

Marburg (Lahn) Wörtstrasse 37.

Litteratur.

Då härmed skrifves en slags litteraturanmälan, sker detta i det syfte, som häftets titel, För tro och bekännelse, angifver. Man skulle önska att bringa i åtanke sådana skrifter, både äldre och nyare, och att något uppmuntra till sådana studier, som kunna nära och befästa kristen tro. Och detta göres nu till stor del mycket personligt efter egen erfarenhet, så att det får karaktären af en bekännelse. Att lära känna sanningen på ett sätt, som tillfredsställer både hjärta och tanke, att finna det som duger att bygga på, har varit ett behof, som sporrat min energi. Detta måste ju ock för hvar och en, som har vaket lifsintresse, vara så mycket angelägnare, som affallet från kristen tro och apostolisk kristendom är en af vår tids största vådor (2 Tess. 2: 3; 1 Tim. 4: 1) och luften är full af »mångahanda och främmande läror» (Ebr. 13: 9). Nu är det visserligen så, att en skrift, som motsvarar den enes behof, icke därför gifvetvis passar för en annan. Hvar och en måste därför ge akt på, hvad som är honom till väsentlig hjälp. Bland den rikedom på god religiös litteratur som finnes, kan icke heller bli fråga om att påpeka mera än en ringa del. Men detta sker dock i den öfvertygelsen, att det kan vara några till en icke ovälkommen hjälp.

Men äfven om någon funnit sanningen och kommit igenom till begynnelsen af inre lif, kan dock något, ja, kanske mycket fattas, innan han kommer rent och fullt till den rätta början för att bygga sitt hus, så att allt däri består. Då det

gäller verklig uppbyggelse, måste hela den gamla grunden brytas upp och allt undanrödjas, som icke är af Gud, på det att allt må hvila på och framväxa ur den lefvande grund, som Gud lagt genom sin uppenbarelse (Jer. 1: 10). Och icke blott detta: Jerusalems tempel var byggdt och tjänsten däri förrättades enligt Guds egen föreskrift (Ebr. 8: 4, 5), och dock säger Herren, att däraf icke skulle blifva sten på sten. Om man så sätter sig fast i något yttre, att detta blir till hinder för det väsentliga, hvilket Gud vill, i stället för att få förebilda och tjäna detta, så tar Gud bort den yttre gåfvan. Om man sätter in sitt eget i den form, som är af Gud, eller genom att iakttaga den yttre ordning, som Gud gifvit, stärker sig i obruten själfgodhet, så måste Gud låta sin dom drabba det yttre med det falska lif, som däri tagit hus. Det gäller att på den af Gud lagda grunden bygga blott det som är äkta (1 Kor. 3: 10—16).

I denna tid se vi Guds domar och måste lära oss inse, huru Herren genom dem bereder väg för sitt rike (Jes. 26: 8). Domen måste börja på Guds hus (1 Petr. 4: 17). Allt som icke är byggdt på hälleberget, (Matt. 7: 24, 25), på den lefvande grund, som Gud lagt i och genom Kristus och hans apostlar (Ef. 2: 20), måste få sin dom. Ja, allt uti oss, som icke är Guds Andes verk genom vår tro på det profetiska och apostoliska ordet, vår tro på Kristus, som är själfva kärnan i sanningens ord, allt som är blott människoord och människoverk, blott kyrkopolitik eller sekt- och partiande och därmed köttsligt, skall såsom trä, hö och strå förbrännas i domselden (1 Kor. 3: 12—15; Matt. 15: 13). Så är då i sanning af högsta vikt, huru vi söka vår uppbyggelse — att det ord, efter hvilket vi bilda oss öfvertygelse och lifsåskådning, det ord, af hvilket vi taga ledning för vårt lif, är sanning af Gud, ett ord taladt ur erfarenhet och under inflytande af Guds Ande. Jämte själfva det apostoliska ordet hafva vi ett sådant ord, vittnande om urkristendomens djupa ande och lif,

i de apostoliska fädernas och kyrkofädernas skrifter. Att mottaga intryck och stå under inflytande af dessa källskrifter är ett verksamt medel att göra det inre lifvet äkta och djupt. Om personer med inflytande inom alla kristna samfund därtill afsatte någon tid, vore denna väl använd, och det skulle bidraga till fördjupning och inbördes förstående. Äfven bör de första århundradenas martyrhistoria få bidraga att gifva oss förstånd om det rike, som icke är af denna världen.

Men Gud har fostrat och sändt andens män, som för hvarje tid efter dess behof tolkat Skriften och vittnat om sanningen. De som genom samvetslydnad och sanningskärlek hafva öga och öra för det som är af Gud, behöfva sålunda icke sakna pålitlig ledning. Vi ha att beakta, att genom kyrkan går en helig tradition. De män, hvilka, jämte församlingslif och bekännelseskrifter, varit bärare af denna, böra vi med vördnad se upp till, och vi böra akta på den lärdom, som Gud genom dem har gifvit. Detta hör väsentligt till gudsfruktan och fromhet. Och det är ett utslag af tidens öfvermodiga själfgodhet och brist på själfva begynnelsen till vis het, att man, med falsk och ytlig föreställning om nutida utveckling, ringaktar heliga fäders djupa erfarenheter och andliga insikter. Äldre skrifter hafva ofta mera kärna och kraft uti sig, mera näring för tron och djupare andligt förstånd än de nya. Detta gäller äfven om gedigna skrifter af den lutherska reformationens ande. Den som kan bereda sig tillfälle att betrakta en eller annan af de gamles kärnskrifter, bör begagna denna förmån. Beträffande den heliga historien, både den bibliska och kyrkans, vore det godt, om hvarje kristen och särskildt den, som bereder sig för prästens och lärarens kall, däråt ägnade så mycket studium, att han lärde sig se Guds gåfva och hand i historien, att han finge upp ögonen för Guds underbara vägar med sina trogna och sitt folk. Detta är ett mycket viktigt sätt att lära af erfarenheten, icke blott den egna, icke blott i smått, utan i det stora och hela. Men

huru få tid till allt, som vore nödigt och viktigt? Vi svara: det kräfves blott allvar och energi att, med besinnande af lifvets vikt, icke spilla tid på det som är onödigt. Tänk efter. De stunder, som så kunde vinnas, skulle, väl använda, lämna större behållning än man tror.

Hvad en kristen nödvändigt måste finna tid till, är att i ro läsa sin bibel under eftertanke och bön. Och tidsläget manar starkt att stanna för profetiorna och särskildt Uppenbarelseboken.*

Och nu tillåter jag mig att tala fritt ur tacksamt hjärta, då min litteraturanmälan öfvergår till en skildring af, huru jag för min del kommit igenom till den frigjorda visshet och lycka, som den lefvande sanningen skänker. Kristi Efterföljelse af Kempis, som jag fick vid min konfirmation och som min moder särskildt värderade, bidrog att gifva mitt lif en inåtvänd riktning och att lära mig *»göra* sanningen» för att komma till ljuset. Christian Scriver intog därefter mitt hjärta. Större betydelse fingo dock för mig Joh. Dillners skrifter. Dillner var, efter ett djupt genombrott, en barnasjäl med sann enfald. En hög ande bodde i honom, och han hade en djup insikt i det som tillhör Guds rike. Därmed förenade han både en poetisk och en icke vanlig musikalisk gåfva.**

* önskar man härvid en utläggning, så är af vikt att välja en sådan som är sund. Och vi hafva, utom äldre af Bengel och Auberlen, goda nyare af O. F. Myrberg och, den senaste och mycket läsvärda, af J. Ternstedt. Viktiga delar af Uppenbarelseboken belysas väl af Biskop U. L. Ullmans bok: Väktare, hvad lider natten. Ett arbete, som gifver andligt förstånd, är Die Offenbarung Johannis von J. Ph. Sabel.

** Såsom medlem af »Nordiska förbundet» stod Dillner från sin Uppsalatid nära Erik Gustaf Geijer. Denne satte Dillners sång högt. På grund af något Geijers yttrande har man ansett att han i teologiskt afseende ej kunde följa Dillner. Om så till någon tid var förhållandet, måste detta väsentligen ha ändrat sig, såsom man kan finna af ett bref från Geijer till Dillner, dateradt den 24 maj 1830. Han skrifver däri:

Redan långt före detta hade jag bort svara och tacka både för ditt kärkomna bref och din bok! — — — — — Mycket gärna skall jag motsvara Din vänskapliga önskan, att jag måtte skrifva några ord om Din bok — — —. Så snart jag får ledigt, skall jag så mycket hellre nedskrifva ett omdöme, så godt jag förstår, om arbetet, som jag både i musikaliskt och theologiskt hänseende är därmed mycket belåten. Stränghet och skärpa har Du ej af mig att befara, och våra åsikter afvika in theologicis mindre än Du kanhända tror. Jag skrifver alldeles under hvad Du yttrar om Treenigheten; och att jag någon gång annorlunda blifvit ansedd ligger dels i egna misstag, dels i andras.

Hæffner, som genomgått Din bok, är därmed på det hela nöjd — —. Både han och Atterbom be hälsa — — —.

Lef väl, min älskade Broder — — —.

Tuus

E. G. Geijer.

Själf utgaf han »Sanningsord vid grafven», de anderika sångerna »Tillfällighetsstycken från landsbygden» och »Granskning af Psalmer i psalmboken» och gaf en i Biografiskt Lexikon intagen teckning af Erik Tollstadius, som var en banbrytare och föregångsman på den djupare trosväg, på hvilken Dillner vandrade. Efter hans död utgåfvos Predikningar, Konfirmations- och Skriftetal och den värdefulla samlingen Psalmer och Sånger med förord af C. H. Bergman. Utdrag ur hans skrifter finnas under titeln »Betraktelser till bruk vid daglig andakt».*

»Sanningens väg, samtal mellan lärjunge och mästare», öfversättning från tyskan af C. H. B., läste jag under en konvalescenstid, då jag var för svag att läsa mera än några få rader i sänder. Detta hade ett afgörande inflytande på min inre utveckling. Det är synnerligen glädjande, att denna lilla gedigna, i djupaste mening tidsenliga bok nu utkommit i ny upplaga på »Pro fides» förlag. Den visar med grundlighet och kraft trons väg i trossvag tid. Kan den icke med fördel sättas i allas händer, så är den så mycket värdefullare för

* »Psalmer och Sånger» och Betraktelserna kunna erhållas från undertecknad. De öfriga kunna få lånas från boksamlingen Kristen Mystik.

hvar och en, som behöfver tränga igenom till sanningens grund och få förmåga att se det hela, så att Gud får äran. Om någon med fullt allvar går in i den öfning, som däri ur egen erfarenhet anvisas, så skall han få göra dyrbar erfarenhet. På den vägen öfvervinnes den klyfning mellan tro och vetande, hvaraf så många sökande i denna tid lida. Trons lydnad är vägen till andligt förstånd. Ja, det är vägen till att öfvervinna all splittring mellan verkliga kristna. Vi kunna icke gripa Gud med hufvudet, men vi kunna öppna för honom våra hjärtan. Och när hjärtat blir vunnet för Gud, då gifver han sin Ande, som fyller med kärlek och »leder fram till hela sanningen».

C. H. Bergmans skrifter

hafva för mig varit allra mest gifvande, Bibeln utom jämförelse. De hafva synnerligt värde för denna tid och öppna ögonen för tidsläget och dess strömningar. De framställa verkligheten inför Gud i motsats till allt ordmakeri och skenväsen. Särskildt skulle präster och djupare anlagda personer ha hugnad och väsentlig hjälp af deras studerande. Däri möta vi en tänkande mans djupa insikt i den uppenbarade sanningen, klar, ofta profetisk blick för tidsläget, öppnadt förstånd för det profetiska ordet, en i erfarenhetens skola vunnen insikt i det inre lifvets vägar, strider, vådor, sorger och fröjder. Och det följdriktiga sammanhanget, icke abstrakt eller på ytan, utan sakligt, lefvande, organiskt, *från roten,* och omfattande äfven hela uppenbarelsens historia, detta befäster öfvertygelsen. Han talar om kristendomens sanningar, så att man däri finner självfa det inre lifvets system. Hvarje insedd sanning stärker hela trosbyggnaden. Vill man finna nyckeln till att förstå våra högmässotexter, torde bättre vägledning knappt stå att finna. Då man får smak på innehållet, tröttnar man icke att om och om igen betrakta och begrunda. Jag talar hvad jag erfarit. Hjärtat

värmes, tanken klarnar, anden tillbeder. Man tages in i helgedomen och njuter helig ro midt i denna jäktande tid. Om vi lärde oss mera tro på Gud än på eget löpande, så skulle vi unna oss detta, som Gud unnar oss. Han säger: »Om i stilla blefven, så vorde eder hulpet.» Den som känner någon dragning, må läsa och själf pröfva. Men hasta icke, ty dessa skrifter äro icke tillkomna som hastverk. Dock är sättet icke heller att bråka sitt hufvud och anstränga sin naturliga skarpsinnighet, men att hålla stilla för tankarna, bilderna, bestraffningarna och maningarna, så att Guds Ande därigenom kan göra intryck och öfva inflytande till upplysning och hjärteförändring. Då långa satsledningar eller något som tyckes inveckladt förekommer, kan man behöfva läsa om, men detta är öfvervinneligt och lönar sig väl. Den som söker sanningen, skall här kunna finna den. Men han skall också finna en ande, som väsentligen skiljer sig och skiljer oss från den nu rådande tidsandan. Och det är af nöden att vara den ande trogen, af hvilken man vill blifva barn. Dock, skulle dessa skrifter icke passa för dig, som läser detta, så välj hvad du har godt af. Men räkna blott det för godt i djupare mening, som hjälper igenom till lif och frid i Kristus och därmed till Gud.

Förteckning på skrifter af C. H. Bergman, se sid. 80.

De som lärt sig värdera skrifter af Luther, Arndt, Scriver, Roos, H. Müller m. fl. af samma anda, må icke lägga bort dessa och framför allt icke låta sig beröfvas deras enfald och tro. H. Schartaus skrifter hafva fortfarande en stor uppgift att, där han är omfattad, uppehålla en fast äroframställning på reformationens och den lutherska bekännelsens grund .

Nyare skrifter med lefvande uppbyggelsekraft, som framställa den evangeliska sanningen på oförfalskad apostolisk trosgrund, hafva vi af L. M. Engström, som fått bilda ett väl

grundadt och ordnadt församlingslif inom det område, som varit honom ombetrodt, och O. Hallesby, som är ett Guds redskap att väcka kristet troslif icke blott inom eget land. Ja, många goda författare har Gud gifvit oss, men de båda angifna synas mig hafva fått en särskild gåfva att i enkel, äfven för nybörjare lättfattlig framställning utan kompromissande svagheter väcka tro i denna tid. Engströms skrifter — Lokalförsamlingen Del I kr. 6: 50, För det inre lifvet kr. 2: 75, Nattvardstankar kr. 1: 25, Kristus vår helgelse kr. 0: 50, När du beder kr. 0: 25 m. fl. — erhållas från Diakonistyrelsens bokförlag och äfven från författaren. Skrifter af O. Hallesby: I Guds vingård kr. 1: 50; I korsets ljus kr. 6: —, klotb. 7: 50; Kyrkan och teologien kr. 0: 50; Tro, hopp och kärlek kr. 0: 75; Troslifvets hemligheter kr. 3: — (m. fl. på Ev. Fosterlandsstiftelsens förlag); Ande och lif kr. 2: 50; Synd och nåd kr. 3: —; Barnets lif med Gud kr. 1: — (m. fl. på Sv. Alliansmissionens förlag).

Men icke blott böcker, hvilka afse direkt uppbyggelse, behöfva vi läsa. Det skulle vara af den största betydelse både före den enskilde och för Guds rikes sak i stort, om de, som uppriktigt söka och älska sanningen, finge upplyst och frigjord syn på Guds ledning med uppenbarelsens folk i gamla testamentets tid och på den kristna kyrkans historia *synnerligen till dess insida och kärna* men också dess afvägar för att få lära vishet äfven af skadorna. Uppgiften är att lära sig *se allt i den uppenbarade sanningens ljus,* sådant det är inför Gud. Hvad då den heliga historien beträffar, så bör man icke försumma att först och främst betrakta och begrunda denna genom att läsa Bibeln själf. Och väsentlig hjälp att beakta hufvudsaken har man i sådana mäns framställning, som haft tro och den rätta enfaldens trosblick. Som ett exempel må nämnas Abrahams tros fotspår af M. F. Roos. Ett nyare, synnerligen godt arbete är Livsbilder ur gamla och nya testamentet af Joh. Johansson, seminarierektor.

Då vi vilja studera kyrkans historia, erbjuder sig ett omfångsrikt material. Men nu skulle påpekas något af det, som lämpar sig för ett enklare, icke vidlyftigt och dock icke ytligt studium. Själfva lifvet i kyrkan, sådant det framträder i och genom bärande personligheter, är enkelt framställdt i Livsbilder af Joh. Johansson (Ur bibeln och kyrkohistorien, 880 sid., klotb. 5 kr. Ur Kyrkohistorien, separat, 550 sid., kart 3 kr. A.-B. Östgötakorrespondentens Boktryckeri). Detta arbete önskar jag varmt anbefalla. Jämte detta behöfves en kortare kyrkohistoria med god öfverblick. Kyrkohistoria i sammandrag af R. Sohm (219 sid.) är god. Mycket god är Christl. Kirchengeschichte für Schulen und Familien, herausgegeben von dem Calwer Verlagsverein (269 sid. Författare: D:r Chr. G. Barth). Flera finnas: en af Nils Lövgren och A. Edman, omarbetad af Herman Levin (334 sid.), en af Gummerus Rosenkvist och A. Johansson (280 sid.).

Kyrkans historia med mera utförlig och dock icke vidlyftig, ledig, tilltalande framställning äga vi i professor Hj. Holmqvists skrifter: Gamla tiden och medeltiden (375 s.), Lutherska reformationens historia (348 s.), Martin Luther (en större upplaga och en folkupplaga); Luther, Loyola och Calvin; Påvedömets historia 1800—1920; Girolamo Savonarola (36 s.) m. fl. En framställning af det hela från äldsta till nyaste tid i lifligt och enkelt målade urval är hans Bilder ur kyrkohistorien (162 s., häft. kr. 1: 60).

Rätt mycket läst och värderad är Kyrkohistoria för hemmet af C. Fr. Lundin (612 + 708 s.) och hans Bilder ur kyrkans historia (200 s.).

Fr. Nielsens Kirkehistorie på danska, fortsatt af biskop V. Ammundsen har vunnit sakkunniges erkännande. Fr. Nielsen har äfven skrifvit »ett mycket roligt och vetenskapligt viktigt arbete» om Påvedömets hist. under 1800-talet. »Populär

och vetenskapligt grundad» är Kirkehistorie af L. Bergmann, lärare i missionshistoria vid Köpenhamns universitet (2 små band).

Vill man läsa något specialarbete, som ger blick för Guds rikes strider och segrar, så kan anbefallas såsom förträffligt Skottska reformationens historia af Rudloff. Tilltalande är äfven att författaren var generalmajor, en man som i Guds skola hade fått sitt kyrkohistoriska förstånd.

Det är i vår tid med dess mångskiftande meningar ett behof att komma till självständig sakkännedom. Därför är det, då det gäller kyrkohistoria, en uppgift att taga intryck af och någon kännedom om själfva källskrifterna. Af det som i den vägen är lättare tillgängligt må nu nämnas: De apostoliska Fädernas skrifter af Lemke (340 s. Klemens af Rom, Ignatius, Polykarpus, Brefvet till Diognet m. fl.). Af Augustinus är, jämte annat, *synnerligen* läsvärda hans »Bekännelser» (på latin af den som så kan). »Ur kyrkohistoriens källor» af Herman Levin (317 s.) anses pålitlig. Till källskrifter, som borde allmännare läsas, hör Luthers viktigaste skrifter, såsom »En kristen människas frihet» och »Om kyrkans reformation». (Finnas på J. A. Lindblads förlag.)

Pröfven allt och behållen hvad godt är (1 Tess. 5: 21). *Pröfven andarna, om de äro af Gud* (1 Joh. 4: 1). Dessa maningar äro i sanning af nöden att beakta i denna tid, äfven då det gäller litteratur. Nu kan i kyrkohistoriska arbeten, äfven i sammandrag för skolan, sägas, att man icke kan förstå kristendomens äldsta historia utan att klart fatta skillnaden mellan Jesu evangelium och den apostoliska tidens kristendom! Ja, man kallar den Uppståndnes möten med sina lärjungar »visioner», trots sådana vittnesbörd som Joh. 20: 27; Luk. 24: 39, 43; 1 Kor. 15: 3, 14. Då har man i sanning icke öga för kyrkans historia, och ända från grunden tjänar man lögnen.

I Christelig Kyrkohistoria, en liten, på Gleerups förlag utgifven god bok, som ännu ej är slutsåld, säger Skarstedt: »Kyrkohistorien förlorar ju sitt största värde och behag, så snart den upphör att tala om sanna christna.» En annan ande möter oss i en modern lärobok, där det säges: »Kyrkohistorieskrifning har icke till uppgift religiös uppbyggelse utan rent intellektuel uppfattning af den historiska verkligheten.» Därmed måste ju menas den verklighet, som det naturliga intellektet kan klart fatta och bedöma. Ingen framställning sålunda af trons föremål och trons lif, då man skrifver kyrkans historia, som vuxit fram ur tron, i sitt väsende lefver af tron och af tron fått kraften till sina segrar och hela sitt verk!

Vid val af lärobok i kristendomen bör man nu särskildt ge akt på, om Kristi uppståndelse framställes i skriftenlig sanning och om den, jämte Kristi död, får afgörande betydelse i enlighet med det apostoliska vittnesbördet och förkunnelsen.* Frukten af kristendomsundervisningen beror visserligen mest på lärarens person, men man må beakta t. ex. detta, af Guds Ande oss gifna ord: »När grundvalarna upprifvas, hvad kan då den rättfärdige uträtta.» Ps. 11: 3.

Böcker, i hvilka finnes ljus ofvanifrån och verklig näring för tron, äro skatter i denna tid och böra, oafsedt om de äro gamla eller nya, både uppskattas och användas. Men intet är för vårt behof så utformadt och färdigt, att icke ett sökande och urskiljning skulle behöfvas under inre arbete och bön.

* I »Föredrag för män» säger Skovgaard-Petersen (s. 57): »Det är en känd sak, att det, som bildade den första församlingen och förlänade den en världseröfrande makt, var ögonvittnens berättelse om att Jesus var uppstånden.» Och vidare: Ju mer man från alla upptänkliga sidor öfverväger berättelserna om Jesu Kristi uppståndelse, dess mer måste man instämma i en bekant historikers ord: »Det finnes ingen händelse i världshistorien, som är bättre bevittnad än Jesu Kristi uppståndelse från de döda.»

Ja, för att kunna göra oss den rätta nyttan af det, som vi läsa, måste vi finna nyckeln till att förstå himmelrikets hemligheter (Matt. 13: 11). Hvilken är denna nyckel och huru finner man den? Nyckeln är Guds Ande, och huru den finnes må med några ord antydas. Man bringas under Guds ledande hand att stanna för den gudomliga lagens fordran, så att man blir medveten om den oändliga skuld, hvilken man på intet sätt kan gälda. När man nu lyssnar till ordet om Kristus, som dog för våra synder och uppstod för vår rättfärdiggörelses skull, så att man får erfara kraften af den så oss vunna försoningen till förlåtelse, lif och frid, då är det ödmjukade och troende hjärtat öppet för Guds Ande. Man känner sin kärleksskuld och har öga för människans behof men äfven för Guds vägar och verk till den kristna församlingens uppbyggande. Med ett på sådant sätt upplyst öga kan man i läsvärda böcker till hugnad och gagn betrakta historiens och det inre lifvets lagar och utveckling. Dock, hvar och en, som med allvar söker sanningen, finner den också. Väl den som vet att så använda sin tid, att han blir en upplyst och frigjord människa.

Något som i sin mån hör till litteraturen men framför allt till det som kräfver pröfning, må här få beröras:

Brytningar hafva nu uppstått med afseende på ställningen till romerska kyrkan, krucifix i våra kyrkor och korstecknet. Inom Romersk-katolska kyrkan har funnits och finnes fasthet i tro och organisation, auktoritet och helig tradition, stämning och helgd i den yttre gudstjänsten och mycken personlig fromhet. Mycket behöver läras och återvinnas inom vårt kyrkosamfund. Men den som känner evangelisk åskådning och erfarit hvad evangelisk tro och evangelisk frihet är och å andra sidan betänker den romerska kyrkopolitiken, celibatet, tvångsbikten, en praxis i nattvarden, som är emot Jesu tydliga ord, inkvisitionen och blodsskulderna (Uppb. 17: 6) m. m., han kan icke annat än intaga en afgjord fasthet gent emot Rom. För öfrigt böra vi betänka, att det afgörande icke är: inom hvilken förgård vi fostras, utan om vi komma in i den sannskyldiga helgedomen.

Och vår ställning till den Korsfäste ådagalägges icke genom bruk af krucifix, ehufu dessa visst kunna verka samlande och böra mer än fördragas, utan genom att välja lydnadens och korsets väg, särskildt i kritiska lägen. Om korstecknet sker i troskraft och icke blott i vädret, så har det stor betydelse. Men mycket torde därmed icke böra skyltas.

Bland böcker, som äro afsedda att gifva näring, kraft och lyftning åt det kristna troslifvet, intager svenska kyrkans psalmbok en den allra viktigaste plats. Psalmboksfrågan väntar ännu på en tillfredsställande lösning, och en officiell maning har utgått att före 1923 års utgång inkomma med ändringsförslag och önskningar. Sådant som är oriktigt och strider mot sanningen och äfven sådant som smeker det köttsliga sinnet, bör ju icke få kvarstå. Och det som Gud i afseende på psalm och sång gifvit sin församling till hennes uppbyggelse, bör icke undanhållas henne. En sådan Guds gåfva ligger äfven däri, att någon brist eller rent ut ett fel i en för öfrigt god psalm blifvit på ett lyckligt sätt afhjälpt. Därpå äga vi icke få exempel i »Fragmentarisk granskning af en del psalmer i kyrkopsalmboken» af Joh. Dillner. Man har ogillat att ändra hvad en afliden författare skrifvit. Men psalmerna äro gifna åt församlingen till hennes uppbyggelse i sanningens ande. Och en psalmförfattare, som nu får skåda Guds härlighet och sjunga hans lof, tackar säkerligen icke, om hans förmenta ära på någon punkt göres till hinder för det, som är Guds namns ära och församlingens bästa.

Huru en psalm, som ofta framhållits såsom exempel på det oanvändbara, blifvit genom Dillner förvandlad till en äkta pärla, hvad innehållet beträffar, kan man se i psalmen 202. Innehållet är sådant, att de formella bristerna, som hvarken vålla någon skada eller otydlighet, borde, såsom mig tyckes, antingen afhjälpas (utan innehållets försämrande) eller fördragas. I Dillners omskrifning har psalmen följande lydelse:

1. Min Gud, som räckt din Fadershand
Att leda mig till fridens land,
Ack, låt mig aldrig, skild från dig,
Förvillas om den rätta stig.

2. Min tid är kort, men vägen lång.
Min kraft är svag, men faran mång,
Och viktigt är hvart steg jag tar,
Men dock förseelsen så snar.

3. Jag arma mask är alltför svag
Att se i allt ditt välbehag;
Vid jorden fäst, hvad jag ock ser
Jag ej förmår, om jag ej ber.

4. Ty beder jag om nåd och makt
Att tro och lyda hvad du sagt
Ditt ord är ljus i världens natt,
I mörkret lykta för oss satt.

5. Ett enda, väl den detta vet!
Guds rike, dess rättfärdighet!
Den detta söker, finner allt
Och håller dyrt hvad du befallt.

6. Ack, Herre Jesu, mitt beskydd,
Af mig gör Fadrens vilja lydd!
Om världen då i stycken brast,
Jag dock på klippan stode fast.

Med afseende på innehållet har man gjort anmärkning mot uttrycket i v. 2: »Min tid är kort, men vägen lång». Guds nåd har gjort vägen kort, säger man: Ja, det kan ju sägas. Men om man fått förstånd om och känsel på hvad afstånd i andligt afseende är*, så måste man inse, att det behöfves många steg, innan den i synd bortkomna, af synden förgiftade människan kan verkligen och till salighet förenas med den helige Guden. För min del vill jag säga, att jag i andra ver-

* Om det afstånd, som kan bilda sig mellan människan och Gud, stå tänkvärda och väckande ord att läsa i Kristliga Föredrag af C. H. Bergman, sid. 993.

sens ord, såsom ock i den tredje, funnit uttaladt, hvad jag känt och *behöft* klaga ut inför Gud. Och det har varit mig en sann hugnad att sjunga denna psalm, sådan den här är omarbetad, emedan däri är uttryckt hvad min själ åstundat. Detta icke minst i sista versen. Och hvad behöfva vi i denna tid utbedja oss, om icke hvad följande ord säga: »Ty beder jag om *nåd* och *makt* Att *tro* och *lyda* hvad du sagt» (v. 4). Jag tror att orden äro af Gud gifna för att vara flere än mig, ja församlingen, till verklig hjälp. Så tror jag om flera af Dillners psalmer och sånger.

Ännu ett enda exempel på lycklig ändring och detta af en i det hela god psalm. I ps. 117 v. 3 läsa vi: Mild och klar går Jesu lära Att ej mer af villor skymd etc. Detta uttryck är allt för oriktigt att låta stå i en tid, då äfven teologer och präster med läror, som icke äro ofvanefter (Jak. 3: 15), bortskymma, bortförklara och förneka själfva de historiska fakta, i hvilka kristendomen har sin grund, och därmed undergräfva läran. Flera svagheter vidlåda senare delen af denna vers.

I Dillners ändring har versen fått denna lydelse: »Mild, dock mäktig, Jesu lära Går, om än af villor skymd, Att kring vida världens rymd Fadersbud och löften bära, Fast emotsagd segervan, Solen lik på hjälteban.» Måste man icke, om eljest icke tidsandans gift försvagat sanningskänslan, i dessa ord känna fläkten af den Ande, som är ofvanifrån och som kan gifva tröst och kraft i vår bedröfvelse?

Dillner skrifver till denna psalm i sin granskning: Man häcklar icke, man tvärtom älskar alla goda ord, men kärleken gör — — blicken skarp. På ett annat ställe i granskningen (till ps. 19: 9) säger han: »Man betänke, att menigheten skall lära och befästa tron äfven genom psalmen och i den ha fäste och hjälp i salighetens sak, i nöd och i död.» Och åter i det ord, med hvilket han afslutar sin granskning: »Min önskan af precision i uttryck och skicklighet i framställning lämna mig ingen hvila, före medvetandet af ordets fullkomliga, centrala

sanning i bokstafven och välbehaglighet för Kristus och Guds Ande.» Och C. H. Bergman sade med afseende på utgifvandet af Psalmer och Sånger: Icke därför att man vill kritisera utan därför att man älskar psalmerna, vill man taga bort brister och fel, så vidt man kan.

Hvad man nu egentligen vill uttala, är en önskan att något af det *bästa* som vi af Gud fått genom Dillner måtte intagas i den psalmbok, på hvilken vi nu vänta. Det är en djup och brinnande ande, som i dessa ord och toner icke utan inspiration fått gifva uttryck åt sin bön, sitt lof, sin nitälskande maning. Och den som fått sjunga hans sånger vid stunder af inre samling, i sin kammare eller i kretsen af likasinnade, har fått luft under inre vingar och smakat helig vederkvickelse. En ädel, djupt kristlig andes barn hafva älskat dem, och sådana borde väl icke i psalmboken sakna det, hvaraf de kunna få en så djup uppbyggelse. Har kyrkan rätt att förkasta sådana Guds gåfvor? Och har hon i denna tid råd att vid gemensam andakt sakna det, som så kan tilltala inåtvända själar — råd att låta dessa söka sin uppbyggelse utom hennes gemenskap, om de vilja sjunga sånger af denna ande? Dem behöfver hon i de yttersta tiderna. Kyrkan är för svag för att nu låta något af sitt bästa blod aftappas.

Då Dillners psalmer och sånger framhållas, önskar man äfven att det, som är afsedt för enskild andakt, måtte blifva mera kändt. De som bära korset och tryckas af det onda i tiden, kunna här finna djup vederkvickelse och tröst.

Må den, som fått sina inre behof uppväckta och har känsel för Andens ord, i stunder då sinnet är samladt läsa eller ännu hellre sjunga följande, som nu anföres som exempel:

Min rättfärdighet.

1. Nämn mig Jesus: Han är lifvet,
Han är min rättfärdighet,
Han för mig sitt blod utgifvit,
Mig förvärfvat salighet.

2. Hvarken det att självfromt vandra,
Sig med kunskap fylla opp,
Eller det att lära andra,
Ger mig tillförsikt och hopp.
3. Intet annat än allena
Jesu nåd, förtjänst och blod
Gör mig usla och orena
Säll, rättfärdig, helig, god.
4. Dyre Jesu, nådens källa,
Du mitt lif, min salighet,
Låt i domen för mig gälla
Din förtjänst och helighet!
5. Döm mitt hjärta här i tiden,
Innan världen döms af dig,
Och, när tiden är förliden,
I din dom frikalla mig!

Ps. o. S. (= Psalmer och sånger af Johan Dillner) N.o 67.

Dillner själf hade erfarit en gåfva i denna sång, och särskildt sista versen tilltalade Carl Bergman redan i hans ungdom. Han gaf ofta uttryck åt sin bön genom att sjunga den.

---

1. Säll är den man, som icke går
På de otrognas bana,
Ej trampar syndahopens spår,
Men flyr de fräckas vana;
Säll den, som fröjdas af Guds lag
Och den betraktar natt och dag
Och låter sig förmana.
2. Han likna skall ett träd, som står,
Där friska bäckar svalla,
Hvars frukter mogna år från år,
Hvars gröna löf ej falla.
Hvad helst han gör skall framåt gå,
När de, som Gud ej akta på,
Som stoft försvinna alla.
3. Förty de ogudaktige
Förmå ej domen bära;
När Gud sin vrede låter se,
Skall elden dem förtära.

De vrånga kommer han på fall,
Men sina fromma Herren skall
Allt godt af nåd beskära.

Ps. o. S. N:o 28.

Trösteord.

1. Var ej orolig! Låt dig nöja,
O min själ, åt korsets börda.
Gud genom den vill dig upphöja;
Lär att Fadersrådet vörda.
Vill du bestå på domedagen,
Dö måste synden, så är lagen!
Var ej orolig!

2. Var ej orolig, obenägen!
Låt Guds ord och sanning trösta.
Porten är trång och smal är vägen,
Hvad än kött och blod må rösta.
Agan är hård, så ock ditt sinne:
Synden bor djupt i hjärtat inne.
Var ej orolig!

3. Var ej orolig! Gud dig leder.
Hålla tron är hålla handen,
I nöden det är som hjärtat beder,
Suckan låtes ned af Anden.
Sol går i moln och dagen bleknar,
Ljust är dock än, fast sinnet veknar.
Var ej orolig!

4. Var ej orolig! Gud är nära,
Närmast när du honom saknar.
Snart med det bud, som änglar bära,
Tron förnyad åter vaknar.
Lida och hoppas — det är läran,
Vägen till himlen, Gud och äran.
Var ej orolig!

5. Var ej orolig! Själf din Herre
Frestad blef i bleka döden,
Led såsom du och ännu värre,
Bittra, bistra, grymma öden.
Blodet du vet i örtagården,
Korset, upprest, är minnesvården.
Var ej orolig!

6. Var ej orolig! Se mot öster,
Morgonrodna'n, soluppgången,
Himlen är full af änglaröster,
Härlig höres segersången.
Gud, för ditt kors jag faller neder,
Tröstad och lugn i tron och beder,
Är ej orolig!

Skulle denna sång icke vara något för korsbärare att finna i vår psalmbok? Utgifvaren har stått nära särskildt en sådan, som däraf fick verklig hjälp. Maria Hellstrand, som omnämnes sid. 28, vann under mångårig sjukdom en ovanlig frigjordhet och renhet. Ingen har givit mig starkare intryck af en helig kärleks glöd. Hon hade läst om heliga personer och älskat deras väsende men icke tilltalats af formen för deras fromhet. Då hon erfor, att hon på den väg, på hvilken Gud ledt henne, hade nått fram till samma inre lif, hvaraf hon hos dem varit djupt tilltalad, så förundrade hon sig i tacksamhet till Gud. Under sina sista dagar kunde hon bli föremål för kärlekens både ömhet och beundran. Detta mottog hon i stillhet och med välbehag, frigjord från sig själf, såsom något, hvilket gällde den i henne nu boende Kristus. Däri var verkligen något himmelskt. På hennes grafvård läses: Du har vunnit, ty Kristus har vunnit i dig. Många gånger, då lidandet kändes henne svårt, fick hon tröst och vederkvickelse, därigenom att hennes syster vid pianot sjöng ovanstående sång. Melodien finnes i Tfst (= Tillfällighetsstycken) N:o 30.

I sanning god för dem, som stå i striden och bära korset, och därjämte för vår tid passande är äfven:

Frimodighet af Kristi kärlek.

1. Allenast jag får älska dig,
Herre Jesu gode!
Fruktar jag ej mig,
Om än världen stode
Blodig, väpnad till mitt fall.
Det mig ej kan röra:
Du min sak skall föra,
Rätt och sanning segra skall.
2. Vid dig jag hvilar, trygg och lugn,
midt i storm och vågor,
Midt i Babels ugn,
Midt i brand och lågor,
Icke eld och icke våg
Skall min tro försvaga;
Du skall dem betaga
Makt och råd och mod och håg.

Ps. o. S. N:o 70.

Guds väg och ledning.

1. Du leder vis, o Herre Gud! de dina,
Fastän din väg syns mörk och undersam.
Din nåd är källan, som ej kan försina,
Din Ande oss till målet förer fram.
För svag natur är vägen väl besvärlig,
Försakelsen som striden hård och svår;
För anden dock är döden endast härlig,
För den, till Gud från världen villigt går.
2. Ditt öga, Gud! ej svek och skrymtan lider;
Mig vishet gif och rätt åtskilja lär
Natur från nåd, som hvar mot annan strider:
Ditt ljus mig gif af Kristi klarhet skär:
Mitt hjärta ej må dina domar klandra:
All egenhet i själens grund förstör.
I lydnad, i ödmjukhet låt mig vandra,
Mig åt din vilja överlåten gör.

3. All skapelsen är till att mänskan tjäna,
En änglavakt bevakar städs min stig
Med andar, som för Gud stå ljusa, rena,
Jag broder är, de vänta mig till sig,
Jag af hvar själ hugsvalad blir och hugnad,
Som dig och mig och bröder håller kär.
Hvad frid en gång, då storm är lagd och lugnad,
Skall evig bli för Jesu vänner där!

Ps. o. S. N:o 81. Tfst. N:o 37.

För ett nattvardsbarn.

1. Du, o Sarons dyra blomma,
Jesu, min Immanuel!
Du har lofvat barnen komma
Hem till dig i fridens tjäll.
2. Öfver dem din Ande gjutit,
Då du handen på dem lagt
Och välsignande dem slutit
I din kärleksfamn och sagt:
3. Ve de onde, som förföra
En af dessa små: Jag vill,
Att de framgent skola höra
Mig och himmelriket till.
4. Den i ödmjukhet och lydnad
Barnen likt ett sinne bär,
Han ditt huses största prydnad
Störst uti Guds rike är.
5. O min Jesu! låt mig träda
Med förtröstan fram till dig,
Att bli räknad bland de späda,
Att du ock välsignar mig,
6. Nu för första gången bjuden
Till din höga minnesfest,
O min Gud, i bröllopsskruden
Kläd din unga nattvardsgäst!
7. För mig till det stora steget
På lycksalighetens stig
Att dö bort ifrån allt eget
Och från synden rena mig.

8. Sönderbryt min egen vilja,
Korsfäst, döda allt i mig,
Som mig hindrar och vill skilja,
Gode Mästare, från dig.
9. Blif ett helande Betesda,
Genomträng mitt hjärtas grund,
Och med Anden mig befästa
I mitt döpelseförbund.
10. O min Jesu! lär mig bära
Efter dig mitt kors förnöjd,
I föraktet se min ära
Och i lidandet min fröjd.
11. Blott du segerhjälte mäktar
Med din Ande stärka mig,
Att, om kropp och själ försmäktar,
Jag har tröst och frid i dig.
12. Ack, den inre bönens gåfva,
Herre Jesu, skänk åt mig,
Att min själ må alltid lofva,
Älska, bedja, tacka dig.
13. Tryck din bild uti mitt sinne,
Lifva vilja och begär,
Att jag smaka må därinne,
Huru ljuflig Herren är.
14. Låt mig troget uppenbara
Dig i allt mitt väsende:
Låt med dig i himlen vara
Hela min umgängelse.
15. Af din Ande låt mig drifvas
Stilla fram på lifvets stig,
Renas, helgas, införlifvas
I ett väsende med dig.

Ps. o. S. N:o 24. Mel. Tfst. 1.

Bön om lydnad.

Min Jesu! som din största prydnad
Bestod i en fullkomlig lydnad,

Den du för Fadren alltid bar;
Så värdes mig din nåd förunna,
Att jag i nöd och död må kunna
Så lydig vara, som du var.
Ack, tag mitt hjärta in,
Mitt högmod öfvervinn,
Och styr och styrk mig, Jesu, så,
Att jag ock må
Med dig i barnslig lydnad gå.

Ps. o. S. N:o 26.

Denna bön har utgifvaren låtit sina konfirmander lära utantill.

Följande lämpar sig väl vid konfirmationsakten, och borde de fyra sista ~~stroferna~~ däraf djupt fästas i hjärta och minne: Raderna

Vid konfirmationsakten.

Din i dopet, Gud, jag blifvit
— Dyr fast omedveten stund! —
Hvad jag brutit du tillgifvit
I förnyadt dopförbund:
Utan förbehåll jag gifver
Dig mitt hjärta: ack, med makt
Tag det in, att jag förblifver
Trogen hvarje ord du sagt!

Melodi: Kyrkopsb. 352.

I min ungdomskrets, en af de första i Stockholm, sökte man förhjälpa de unga till det goda valet, och begagnade vi såsom vår sång:

Mitt afsked från världen.

1. Med hjärta så lätt ifrån världen jag går
Och ögat ej vänder tillbaka.
Min tröst är af Gud i mitt salighetsår,
Hans änglar min vandring bevaka.
Mitt mål är i himlen, min själ i Guds ord,
Far hän ur mitt sinne, förtryckande jord!
Ej ögat jag vänder tillbaka.

2. Kom, broder, kom, låtom oss hand uti hand
Vår vandring till Kanaan ställa!
Vi veta ju väl det förlofvade land,
Hvar Herren de sina gör sälla.
Vi gå ej allena, vår Gud går med oss,
Om dagen i töcken, om natten i bloss,
Vår vandring till Kana'n vi ställa.
Ps. o. S. N:o 99.

Försakelsens trygghet, korsskygghetens fara.

1. Hjälten i Israel kan icke ljuga,
Allt hvad han lofvar, det håller han visst.
Blygas de måste, de kloka, de sluga,
Herren ej umgås med svek och med list.
Säker den bor, Som honom tror:
Han i sin sanning är härlig och stor.
2. Strid ej mot Herren, du strider förgäfves,
Hvad han förordnat, det måste gå fram.
Friden förloras och lifvet förkväfves,
Vinsten är blygd och förtjänsten är skam.
Svårt är det sår Trolöshet slår;
Härlig är lönen, som troheten får.
3. Otro är synd och af synden är döden;
Klentro är feghet och synden dess rot.
Vill du undkomma den yttersta nöden,
Vill du i himlen ingå genom bot,
Korset upptag Dag ifrån dag,
Så lärer Jesus för stark som för svag.
4. Lifvet den mister, som vill det behålla,
Lifvet den vinner, som sätter det ut.
Spar ej på lustar, som tröghet förvålla;
Lätt är försakelsen, ära dess slut.
Herren är när, Han ditt begär:
Räds ej den död, som din salighet är.
5. Strid ej mot Herren, du striden förlorar.
Jonas och Saulus lära dig det.
Lättnad du får ej, din nöd du förstoror,
Grämelsen går öfverträdelsens fjät.
Hoppas och tro, Det är din ro:
Lider du än, dock i frid skall du bo.
Ps. o. S. N:o 80. Tfst. N:o 43.

Vederkvickande tröst hafva lidande personer, bland dem min moder, hämtat ur följande:

Min glädje i evighet.

1. Väl den, i Herrens frid,
Sin jämmers boning lämnat!
Bland tusende Guds barn har han sin sälla lott.
Han slutat har sin strid,
Hans öden Gud har hämnat:
Af ärans konung själf sin nådelön han fått.
Han evigt hvilar,
Där inga pilar
Hans själ och vunna fristad kunna nå.
Med ingen tanke mer
Till tidens nöd han ser.
Tacksägelse och lof till Gud, det är hans kall,
Hans dag, hans natt, hans lust, hans lek, hans möda all.

2. Ack, ack! en gång, en gång
Skall något saligt hända,
När stunden inne är, Gud, för min hädanfärd.
Då tager världens tvång
En god, en evig ända,
Och jag blir aldrig mer i Babels bojor snärd.
Den sköna våren
Ingår för fåren,
Guds paradis och Kristi rike, där
Ej mera jordens nöd,
Ej mera tårars bröd,
Men helig rikedom och evigt öfverflöd
Och ingen ovän mer och ingen synd och död.
Tfst. 10.

Friskt mod.

1. Kristtrogna själ, som här får korset bära,
Förtrösta dig, se upp till Gud, din ära!
Din pröfningstid är kort, ej evig här.
När snart ditt stoft får ro i grafvens sköte,
Då går din själ ett evigt lif till möte
I himlen där :,:

2. Du paradis, du sälla himmelrike!
Jerusalem, du stad förutan like!
Där ljuset själf, där Herren själf är sol,
Där heliga, i sida, hvita kläder,
Hans präster stå för Gud, som alla gläder
Kring Lammets stol :,:
3. Korsbrutna själ, där skall du hvila finna,
När jord och värld på Herrens dag förbrinna,
Om här på värld och dig du segra lärt.
I evigt lof, med palmer uti händer,
Att prisa segrens Gud i fridens länder,
Är dig beskärdt :,:

De båda sista, N:o 10 och 29 i Tfst., sjöngos vid Henrika Bergmans jordfästning (Ps. o. S. N:o 102 och 96).

Då Carl Bergman i januari 1862 fick underrättelse om Joh. Dillners död, utgöt han sitt hjärta genom att vid instrumentet sjunga:

Brodertron vid grafven.

Farväl, farväl, Guds vän, som gått
Till Jesum och hans trogna flere!
Här nere Förvärfvat har du arf och rätt
Med Herrens hus och med hans ätt:
Ty bar han ock på händer dig
I döden hem till Gud och sig.
Väl dig, som lyktat ångestfulla striden!
Väl dig, som ingått ren och skär i friden!
Väl dig, hvars minne bär Guds vittnesbörd i tiden!

Tfst. N:o 20. Ps. o. S. N:o 103.

Tvifvelsutan var det på denna sång Atterbom syftade, då han 1 sept. 1838 skref till Dillner:

Trofaste Broder! — —kan blott i största hast tillropa Dig min **hjärtinnerliga** tacksägelse. — — Oändl. tack för **De troendes sång vid den troendes graf.** Måtte dessa enkla men så djupt innehållsrika sångljud kunna, en dag, lämpas också på **mig.** Jag har då icke kämpat förgäfves. — — — Din oföränderlige vän Atterbom.

En af dem, på hvilka de med sanning kunde lämpas och vid hvilkens jordfästning de sjöngos, var Maria Hellstrand.

Tonerna.

1. Anden, hvars strider blott natten ser,
Toner! hos eder om hvila jag ber.
Sinnet, som lider af dagens gny,
Toner! till er, till eder vill det fly.
2. Toner! I ägen ett språk af Gud,
Vishet af änglar i menlösa ljud.
Gjuten er balsam i hjärtats brand,
Talen, I sändebud från fridens land!
3. Svalkande vindar på solbränd jord!
Vingar för Andens utgående ord!
Tungor af frid i det vildaste krig!
I eder hemlighet min själ invig.
4. Tonernas Ande! jag lefver i dig:
Himlen jag söker med dig, genom dig;
Skriande hjärtat beklagar sig;
Guds är den röst, det ord du svarar mig.

(Nattstycke efter Geijer.) Tfst. N:o 71.

Af dessa verser lär Geijer ha skrifvit den första och Dillner tilllagt de följande. Dillner sände stycket till Atterbom, och han svarade den 18 febr. 1849:

Dyrbare, oförgätlige Hjärte-Broder!

Jo, visst har jag erhållit ditt härliga »nattstycke», fullt af skäraste både *ljus* och *klang!* Och tack, tack af hela min innersta själ. Jag har knappt någonsin, och åtminstone icke på åratal, mottagit något inom Diktens och Tonernas rymd, som på mig gjort ett så på en gång djupt och högt, d. ä. *himmelskt* intryck. Jag hade just på aftonen — — — tillfälle att erfara deras välgörande verkan, ej blott på mitt eget hjärta, utan ock på andras, af sorg och kval vida betrycktare. Min nyligen bortgångne ungdomsvän E. A. Schröders maka och barn voro hos mig. Jag uppläste för dem dessa *Toner;* ett par flickor sjöngo dem sedan; och jag såg hvilken helig makt dessa »*svalkande vindar på solbränd jord*» kunna utöfva på »*skriande hjärtan, som beklaga sig*». Än en gång, haf tack! Gud välsigne och belöne dig! Dock, belönad är Du tillfyllest genom all den sanning och nåderika hugsvalelse, som Du i och medelst sådana balsamiska ingifvelser erfarit. — — — — — — — —

Evigt din
Atterbom.

Syndasorgens salighet.

1. Du heliga sorg, som förbättrar min själ!
Du frukt af min Frälsares smärta!
I dig är min himmel, mitt eviga väl
Med dig stiger ned i mitt hjärta.
2. Jag hade en vän — o, hur kär han mig var!
Min sak han bedrog och sin egen,
Jag hade en annan, som grafven nu har,
Så kall och så stum och förtegen.
3. Nu vet jag den vännen, som aldrig mig skyr,
Och sorg! jag med dig honom funnit.
Han är mig så salig, jag honom så dyr,
I nöd och i död han mig vunnit.
4. Förskjuten af världen, hos honom jag bor,
Till honom i faran jag ilar,
Det stormar därute — på honom jag tror
Och sörjer i hoppet och hvilar.

Tfst. sid. 159.

I orden ligger något beslöjadt (v. 2), men de äro, såsom ock synnerligen melodien, djupt tilldragande.

Bekännelse.

1. O värld! när jag din Mammon skattar,
Jag är af ödet dömd till träl;
En jordisk lust min ande fattar
Och tynger ned till sig min själ:
All bön förgår,
Ej tron förmår
Från stoftet skåda upp till Gud,
Och lofvet mister ton och ljud.
2. Men när mitt hjärta jag bevakar
Och inför Gud min vandel för
Och glad det usla stoft försakar,
Så lätt och fri min bön jag gör,
Och sångens ord
Högt öfver jord
Min ande bära upp till Gud:
Min bön får röst, mitt lof får ljud.

Tfst. N:o 3.

Hatet till evigt lif.

O Jesu! jag anropar dig
Om makt mot synden uti mig,
Den gamle Adams ondska stor,
Som än uti mitt hjärta bor.
Ack, Herre! kom och för oss an
På vägen hem till Kanaan.
Ej utan ledda af din hand
Vi hinna löftets land.

Tfst. N:o 60.

Emot misströstan.

Gud lefver ju!
Själ, hvarför misströstar du?
Gud, är god och sig förbarmar.
Han din vän och Fader är
Och med makt och starka armar
Ödet i sin hand han bär.
Han kan bättre, än vi tänka,
Nöden till vårt bästa länka.
Arma själ! betänk då nu:
Gud, vår Herre, lefver ju!

Tfst. 44. Enkel och god melodi.

En blick till korset.

Korsfäste Själavän, som dig
I döden gaf att mig förlossa!
Din död allena uti mig
Kan hårda hjärtat sönderkrossa.
I dig och med dig att korsfästas, det är
I innerlig längtan mitt enda begär.

Tfst. 48.

Någon, som funnit dessa ord (liksom orden i Tfst. N:o 51, »Vid korset») oförlikneligt sköna, har haft svårt att använda melodien. Utgifvaren har dock tilltalats äfven af denna. I allmänhet äro tonfallen i dessa sånger andligt sköna och uppbyggliga och hafva särskildt värde genom att väl svara till orden. Men ett gensvar till eller smak för den ande, som i dem gifvit sig uttryck, är behöfligt.

En av de enklaste och mest tilltalande är:

Herden och fåret.

1. Herde, du som fåren betar
Och i öknen troget letar
Efter mig!
Sök mig där jag ute vankar,
Samla mina strödda tankar
In till dig.
2. Hulde herde! låt bland fåren
Mig få bo: vid bättringståren
Är mig bäst.
Lindra ångrens bittra smärta:
Jesu, vid ditt kärlekshjärta
Håll mig fäst!
3. Du med stafven vägen visar
Och din hjord med manna spisar:
Salig lott!
På de blodbestänkta fälten
Går hon efter segerhjälten,
Trogen blott.
4. Gärda om din hjord och skydda
Lammen små, som till din hydda
Skrämda fly!
För de kära barn af ljuset
Är din frid i fadershuse
Alltid ny.

Tfst. N:o 35.

Af sånger, som äro särskildt passande för denna tid, må anföras:

Anskri.

1. Herre i höjden! med skrän och åklagan
Världen förföljer den själ, som dig tror.
Trotsar all tukt och den huldaste agan,
Se det, o Gud! som i himmelen bor!
Friden hon hatar och sanning förtrycker,
Dörren för ordet med lögnen tillycker.

2. Synderna allt upp mot himmelen skria,
Rasa ohämmade fjärran och när,
Satan är den, som skall göra oss fria,
Lagen och fruktan — det träldom nu är.
Gud är nu endast hvad lustan behagar,
Frihet får den gör oss gyllene dagar.
3. Se, de ha kommit de lyckliga tider,
Självmord och rån och det blodiga kif,
Mordbrand, villfarelse, vantro — omsider
Kommer fulltaligt det önskade lif.
Solen är redan i öster uppgången,
Sodom, din lycka är stor och är mången.
4. Herre! till dig våra händer vi höja.
Får ännu bedjas, vi bedja om nåd.
Värdes vår undergång ännu afböja!
Finnes i Gudomen ännu ett råd,
Sluta den vilda, osaliga striden!
Gif oss än bättring, med bättringen friden.

Tfst. N:o 47.

Henrika Bergman sjöng ofta denna sång och särskildt gärna den sista versen. Man beakte melodien.

Kristus till sin församling.

1. Träd fram för mig, min trogna,
Min vän, min brud, min dejliga!
Väx till i nåd och mogna
För himlar, outsäjliga!
Strid manligt sista striden,
Som återstår på tidens fält,
För mig, för oss, för friden
Jag dig i mina leder ställt.
2. Låt blindt, låt vildsint rasa
Den värld, som gjutit har ditt blod:
Ej Du, men hon må fasa;
Stå fast i tron med hjältemod.
I höjden är beslutit
Det stora Babels sista fall;
Den stol, dess drott besutit,
Af Gud och oss nedstörtas skall.

3. Gud i sin tid oss hämnar:
För oss i striden han framgår.
Jag dig ej ensam lämnar:
Jag alltid vid din sida står.
Du segra skall med ära
Och se de stolta för din fot.
Min egen hand skall bära
Med nåd din krona dig emot.

4. Ett ögonblick fördröjer
Min dom på världens själamord.
Den makt hon blindt upphöjer
Blott för dess undergång är gjord.
Strid manligt sista striden,
Som återstår på tidens fält.
För mig, för oss, för friden
Jag dig i mina leder ställt.

Tfst. N:o 2.

»Huru uppfordrande bör det icke vara för Herrens församling i denna tid, att hon är kallad deltaga i den sista striden, som Guds rike utkämpar mot ondskans makter på jorden.» C. H. B.

Ett ord för lofvet.

1. Upphöj din röst, lofsjung din Gud,
Du hans församling och hans brud!
Hans namn är heligt, det är stort:
Se allt det goda han dig gjort!
Han är din Gud, han är dig huld,
Erkänn med tacksam röst din skuld!

2. Om Babel, blindt i öfverdåd,
Afsäger Gud och allt hans råd,
Så mycket Sion höfves mer
Det lof, som Herren ära ger.
Upphöj din röst, lofsjung din Gud,
Du hans församling och hans brud!

Ps. o. S. N:o 7.

En sång som visat sig vara djupt tilltalande för nattvardsgäster är:

1. Jesu Jehova, jag söker och ilar
Med dig allena att blifva förent.
Lös mig af allt, hvarpå ännu jag hvilar,
Herre! att icke jag kommer för sent.
Röj mig varkunsamt mitt djupa elände,
Själen gör fri från de nesliga band;
Dyre förlossare, dyrkade, sände!
Sätt mitt förkolnade hjärta i brand.

2. Tungan regera med heliga tankar,
Gå för mig, led mig till frihetens land;
Lär mig förtröstansfullt fälla mitt ankar
Vid din rättfärdighets bergfasta strand.
Viljan du gifvit, mig gif ock förmågan,
Trygghet i striden, i lidandet ro,
Hälsa och mod med den *sanna* räddhågan
Döda den *falska* med lefvande tro.

3. Sad' du i tiden varkunsamma orden:
»Folket i vägen kan dö utan bröd»,
Lät dem sig sätta till dukade borden,
Frälste dem huldrikt från hunger och död;
Så gif ock oss, dina sökande arma,
Lefvande bröd, ty vi ropa till dig!
Se, vi förhungra, ty låt dig förbarma
Öfver oss alla, oss alla och mig!

Ps. o. S. N:o 82.

Ett och ett.

1. Den enda lycka som består,
Det enda nöje utan sår,
Den enda tröst, jag vet och vill,
Det är att höra Jesus till.

2. Den enda skatt som ej förgår,
Den enda makt som allt förmår,
Den enda höghet som är stor,
Är den som uti himlen bor.

3. Den enda visdom som är vis,
Den enda ära som är pris,
Den enda vänskap som är sann:
Är Jesu egen, ingen ann.

4. En enda är osminkad dygd.
I tron på Jesus är den byggd.
En orm, inunder blomster gömd,
Är världens dygd, af Gud fördömd.
5. Förtjänst jag vet, men endast en,
Själfständig, evig, himmelsk, ren;
Det Jesu är: I honom blott
Allt lefver, som förtjänst ernått.
6. Ett lif jag vet som aldrig dör,
En död, som mig till lifvet för;
O Jesu! mig den döden gif
Och uti döden evigt lif.
7. En bön, af Fadren alltid hörd,
En frid, af ingen oro störd,
Ett fäste som ej svika kan —;
Allt Jesus Kristus oss tillvann.
8. En synden är och ingen mer,
Och hon är den oss döden ger:
Att utan Jesus vara till,
Att vilja annat än han vill.
9. En ande, en och samma död,
Ett bord och ett och samma bröd,
En Herre, ett hans nya bud,
En tro, ett dop, en enda Gud.
10. Ej någon söndring kommer från
Vår Gud och från hans ende Son.
I Kristus är en evig frid,
Ibland hans bröder ingen strid.
11. Den enda kyrkan se vi här,
Och Kristus själf, han kyrkan är,
Allsmäktig, en, kring jordens rund,
Guds eget hus och Guds förbund.

Tfst. N:o 61.

Flera vore värda att anföra. Man må beakta följande: De sköna körsångerna för Påsken (Tfst. 19: Kristus är uppstånden, 45: Välkommen ur din graf). Julsångerna (Ps. o. S. 36: Gif, Gud, att vi vår högtidsdag, 38: Herren af himlen är kommen till jorden). Den till hjärtat talande: Det skedde för mig (Ps. o. S. 43; Tfst. 31). Var tröst, var glad, min själ! (Ps. o. S. 64; Tfst. 7). De sju orden (Tfst. 52). »Utomordentligt vacker» är Syndarens tillflykt, efter Beethoven (Tfst. sid. 144). En blick på lifvet, en blick till Gud (Tfst. tillägget s. 22).

Hvad musiken beträffar i Tfst. uttalar Dillner sin villighet att underkasta sig »all den aga, som möjligen från i sångens konst och vetenskap kunnigare än jag», säger han, »kan falla på min lott. Den skall blifva mitt hjärrta lärorik, om jag därmed bevärdigas. Ifrån denna allvarliga dom vågar jag dock undantaga de psalmer och andaktssånger. som äro tagna ur Mortimers bok om kyrkosången vid reformationstiden, hvilka jag anser vara af högt värde och till hvilka jag skrifvit ord för att till andaktsbruk åtnjuta deras heliga, högvördiga tonfall. De skola helt visst igenkännas af hvar och en, som i egen inre erfarenhet vet hvad sorg öfver synden och syndernas förlåtelse i Jesu namn är för det sårade hjärtat. Tacksamheten och kärleken till Gud och Jesus har ock sitt själfegna språk och sin egen röst, både i ord och tonfall.» Han säger vidare: »Den som förälskat sig i den nu så högt och rikt utbildade profana sången, hvilkens tonfall äfven till andaktsbruk begynna, så vidt möjligt, användas, skall väl finna dessa stycken osmakliga — — —. Men för den, som tillvant sig Guds lof i den allvarligare kyrkostilen, faller sig däremot den vekliga, naturkänsliga, teatraliska stilen, som man nu mera allmänt börjar anlägga för andakten, i början profan och sårande. Det förekommer honom såsom »*en främmande eld buuren inför Herren.*» Men erinrar man sig Pauli ord att »alla tungor skola bekänna Herren», blir man snart fördragsam och lär sig älska äfven dessa ljud, burna inför Gud i enfaldigt barnasinne» m. m.

Musikkännare anse, att Dillner ådagalade framsynthet och djupt sinne för för helig musik, då han utgaf sånger i de gamla kyrkotonarterna. Senare kyrkomusici hafva nu framhållit, att musik af denna art motsvarar och uttrycker allvaret i det som är djupare andligt. Däri är en viss kärfhet, som tyckes motbjudande för den, som har smak för det naturveka. Men i detta röjer sig korsets tungomål. Förordet till Tillfällighetsstycken är upplysande och mycket läsvärdt.

Brödraförsamlingen har med afseende på helig musik ägt en stor nådegåfva. I bilagan till Tillfällighetsstycken är dess underbart sköna »Nattvardsberedelse och mässa» intagen.

Psalmer och Sånger af Johan Dillner (XIV + 185 sid., pris kart. 2 kr.) kunna erhållas från utgifvaren.

Tillfällighetsstycken af Johan Dillner finnes icke mera till salu. Återstående exemplar äro insatta i boksamlingen Kristen mystik (se nedan) och kunna därifrån få lånas (mot porto) äfven genom utgifvaren. Skulle allmännare intresse för dem visa sig, torde ny upplaga af denna musik kunna väntas.

Till sist må fästas någon uppmärksamhet vid

Boksamlingen Kristen mystik.

Däri har börjat på privat väg samlas mestadels äldre skrifter, författade af personer, som varit erfarna i det inre lifvet, ägt djup inblick i sanningen och stark världsöfvervinnande tro. Dessa författare hafva genom att forska och vandra i sanningen fått en djup kännedom om det andliga lifvets lagar och den inre verklighet, som alstrat och uppbär vår yttre värld — helgade och andligt genialiska personer, som byggt sitt lif och sin åskådning på apostoliskt biblisk grund och mottagit inre upplysning af Guds Ande. Sådana skrifter ha verkat befruktande på många framstående män inom vår kyrka. Så hämtade Luther mycket från den medeltida mystiken. Han säger om Taulerus, att denne var »en Guds man, hvars like knappt funnits sedan apostlarnas tid».

De som måste kämpa mot otrons inkast och en påträngande antikristisk ande, behöfva tränga igenom till det inre lifvets och den uppenbarade sanningens grund. Då har det värde att finna sådana mäns ord, hvilka Gud förlänat verklig insikt i »himmelrikets hemligheter» (Matt. 13: 11), och som

kunna pålitligt visa vägen till sanningsljus, segervisshet och inre frid. En mindre bok af det värde och den inneboende kraft, som utmärker dessa skrifter, är den förut omnämnda Sanningens Väg (sid. 47).

Med anledning af boksamlingens namn må anföras ett ord af C. H. Bergman: »Icke all mystik är sann kristendom, men all sann kristendom är mystik.»

I boksamlingen finnas skrifter af Böhme, S:t Martin, Baader, Madame Guion, Fénelon, Taulerus, Jung Stilling, Suso, Mäster Eckhart, Louvigni, William Law m. fl. Äfven finnas lefnadsteckningar af kristna, dels sådana som lefvat afskilda från världen, men äfven sådana som i de vanligaste förhållanden lefvat det fördolda lifvet med Kristus i Gud.

För att fatta en del af dessa verk fordras att hafva med allvar gått in på det inre lifvets och världsöfvervinnelsens väg. Och eftertryckligt varnar Böhme för att utan allvar och rent syfte syssla med heliga och höga verkligheter. Han vill icke heller, såsom han på sitt drastiskt kraftiga språk uttrycker sig, att »djäfvulens svin skola rota i hans lustgård», och han lägger ofta hvad han önskar säga under ett täckelse, som den oandlige icke kan aflyfta. Mycket är dock, för den som har sinne för Andens ord, synnerligen enkelt.

Böckerna utlånas i mån af tillgång och äro afsedda för personer, som önska lära af dem, hvilka själfva blifvit lärda af Gud i det andliga lifvets djupare skola, icke för att utifrån studera dem — därtill lämpa de sig icke — utan för att efter förmåga och enligt Guds ledning gå in på det inre lifvets eller det djupare tänkandets väg. För närmare upplysning och erhållande af lån hänvänder man sig personligen eller skriftligt till Boksamlingen Kristen mystik, adr. Diakonissanstalten Ersta, Stockholm söder.

Från utgifvaren, adr. Tallbo, *Sundbyberg*, kunna följande skrifter erhållas:

Skrifter af C. H. Bergman: **Kristliga föredrag: I. Advent och Jul** (142 sid., kr. 1: 40), **II. Nyår och Epifanietiden** (211 sid., kr. 2: —, ~~III.~~ **Påsktiden och Pingst** (202 sid., kr. 2: —), **V—VI. Trefaldighetstiden och de mindre högtiderna** (589 sid., kr. 5: —). Häftena I—VI i tre band kr. 19: —, direkt hos utgifvaren kr. 15: —. **Jesu Kristi födelse, dess betydelse och innebörd** (93 sid., kr. 1: —, **Jesu Kristi lidandes historia** (135 sid., kr. 1: 25). **Skriftetal** (205 sid., kr. 2: —, kartonnerad 2: 25, i klotband 2: 75). **Till eftertanke och uppbyggelse,** korta betraktelser utgifna af E. Laurell. Häftet I: **Bibliska tankar upptecknade vid husliga andaktsstunder af C. H. Bergman** (112 sid., kr. 1: 60, direkt från utgifvaren kr. 1: 25). På samma sätt kan äfven erhållas: **Bibliska Tankar,** upptecknade vid husliga andaktsstunder, hållna af Carl H. Bergman, utgifna af Th. Mazér (82 sid., kr. 2: —, senare samlingen, 83 sid., kr. 2: 50).

Skrifter af E. Laurell: **För tro och bekännelse.** Innehåll: Bibelns inspiration, Ur Henrika Bergmans lif, En blick på tidsläget, Litteratur, Ett meddelande om boksamlingen Kristen mystik (80 sid., kr. 1: 25). **De tio jungfrurna** eller Hafva vi olja i våra käril? kr. 0: 20). **Tacksamheten mot Gud** (kr. 0: 20). **öppen bekännelse** (kr. 0: 20). **Vi måste undfå Guds Ande, eljest blir det slut med sann kristendom och Guds rike ibland oss** (kr. 0: 35). **Om någon törstar, så komme han till mig och dricke** (kr. 0: 20). **Den mig ärar, honom skall jag ock ära** (kr. 0: 20). **Gud och öfverheten** (kr. 0: 20).

Alla ofvanstående skrifter kunna äfven erhållas genom A. V. Carlsons Bokförlags-Aktiebolag, adr. David Bagaresgatan 20, Stockholm. Då de tagas direkt från utgifvaren (helst efterskrifna med öppet brefkort) lämnas 20 procents rabatt.

Sanningens väg, framställd i samtal mellan lärjunge och mästare (164 sid. bunden kr. 2: 50), distribueras af Diakonistyrelsen. Erhålles äfven från E. Laurell, Tallbo, **Sundbyberg.**

---

† Fastlagstiden (212 s.) kr 2,00